

Knopjesman

Keuzes maken in buitenschoolse opvang

L'homme aux boutons
Buttonman
Knöpfchenmann

HANDLEIDING BIJ DE DVD

vbjk

Vernieuwing in de
Basisvoorzieningen
voor Jonge Kinderen

VLAAMSE
In de voor
GEMEENS
CHAPSCO
BRUSSEL
MISSIE

Colofon

Deze handleiding is een uitgave van VBJK en kwam tot stand in samenwerking met de Vlaamse Gemeenschapscommissie, Welzijn, Gezondheid en Gezin

Auteurs: Brecht Peleman, Caroline Boudry

Met dank aan de leesgroep voor het kritisch nalezen van deze handleiding:

Anne Geeroms, VGC, Onderwijscentrum Brussel, Brede Scholen

Christine Faure, Kind en Gezin, Stafmedewerker Kinderopvang

Elke Van den Ende, VGC, Onderwijscentrum Brussel

Fien Lannoye, VCOK, Opvoeden Vandaag

Johanna Overmeire, CVO Brussel, Coördinator en Leerkracht 'Begeleider in de Kinderopvang'

Katrien Leenders, VGC Welzijn, Gezondheid en Gezin

Krista Donckers, VGC Welzijn, Gezondheid en Gezin

Lia Blaton, Universiteit Gent, Steunpunt Diversiteit en Leren

Sylvia Walravens, Kind en Gezin, Kennisopbouw en Beleidsondersteuning

Veva De Grootte, IBO KIK, Anderlecht

De film Knopjesman werd gerealiseerd in samenwerking met verschillende betrokkenen, actief in het realiseren van buurtgerichte schoolkinderopvang.

Bijzondere dank gaat uit naar alle kinderen, ouders en medewerkers van de Nederlandstalige Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang in Brussel: De Buiteling, Kik, Nekkersdal, De Puzzel, De Rivieren, De Verliefde Wolk.

Dank ook aan de vele partner- en vrijetijdsorganisaties uit Brussel, in het bijzonder:

Bibliotheek Jette, Buurtsport Brussel, Circus Zonder Handen, Huis van het Nederlands Brussel, Jeugdcentrum Chicago, Inloop Huis der Gezinnen, Gemeentelijke Basisschool Kameleon, Het Muziekinstrumentenmuseum, Sippelberg Sint-Jans-Molenbeek en Spelothek Walala.

Met dank aan de resonansgroep die het ontwikkelen van de DVD nauw opvolgde:

Anne Geeroms, VGC, Onderwijscentrum Brussel, Brede Scholen

Antoinette Huysmans, VGC, Algemene directie Welzijn, Gezondheid en Gezin

David Vits, VGC, Kabinetsmedewerker Kinderopvang, Brigitte Grouwels

Elke Van den Ende, VGC, Onderwijscentrum Brussel

Ellie Kuipers, VCOK, Opvoeden Vandaag

Ilse Verbeke, VGC, Algemene directie Welzijn, Gezondheid en Gezin

Wendy Gettemans, VGC, Welzijn, Gezondheid en Gezin

Liesbet Meyns, VGC, Dienst Cultuur, Jeugd en Sport

Sylvie Decoster, VGC, Dienst Cultuur, Jeugd en Sport

Sylvia Walravens, Kind & Gezin, Kennisopbouw en Beleidsondersteuning

Inhoud

Over de film.....	1
Vrije tijd is fijne tijd	1
Voor wie is de film?.....	1
Opbouw van de dvd.....	2
Over de handleiding	3
Inleiding	3
Voor wie is de handleiding?	3
Doel en gebruik van de handleiding.....	3
Inhoudelijke thema's	5
1. Drie maatschappelijke functies	5
2. Nest en web.....	8
3. Samenwerken met de school, partners uit de buurt.....	11
4. Participatie van kinderen, ouders en het hele team	20
4.1 Ouders zijn actief betrokken	20
4.2 Kinderen participeren, inleiding tot democratie.....	22
5. Taal.....	24
6. Brede School	29
Opdrachten per thema.....	31
1. Huiswerkbeleid	32
2. Taalbeleid	33
3. Kunnen kiezen	34
4. Samenwerken met ouders.....	35
5. Samenwerken met de school en partners uit de buurt	37
6. Mijn team en ik.....	39
7. Sociale experimenteerruimte voor kinderen	40
Extra tips	41

Over de film

Vrije tijd is fijne tijd

Schoolkinderopvang biedt kinderen een leuke vrije tijd aan na schooltijd. In Brussel spelen kinderen overal: thuis, op de stoep en in het park. Gaan ze na school of tijdens vakantiedagen naar de buitenschoolse opvang, dan worden de avonturen in hun vrije tijd nog veel spannender en krijgt 'vrije tijd' een verruimde betekenis.

Samen met hun begeleiders trekken kinderen dan naar het circus, ze fietsen met fluohesjes door het bos of ze gaan naar de bibliotheek. Ze scoren een goal tijdens een 'inter-buitenschools voetbaltoernooi', ze verkleden zich met kartonnen dozen in knopjesman en klampen tijdens een opdrachtenspel de buurtbewoners aan. Ze spelen een gezelschapsspel met vrienden of keuvelen wat met hun vrienden in het salon. Het allerbelangrijkste van de vrije tijd in de schoolkinderopvang is dat kinderen mogen kiezen wat ze doen. Hoe de opvangmedewerkers dit realiseren, lichten zij in deze film zelf toe. Enerzijds werken ze in de opvang aan een warm nest: hoe zorgen we ervoor dat kinderen zich hier thuis voelen? Wat biedt hen rust, veiligheid en comfort? Hoe organiseren we een ruim en uitdagend spelaanbod in de opvang? Anderzijds werken medewerkers in de opvang aan een rijk web: welke waaier aan activiteiten kunnen we de kinderen bieden? Hoe kunnen we voor een gevarieerd aanbod samenwerken met buurt- en andere partnerorganisaties? Nest en web zijn elementen waar schoolkinderopvang op inzet.

Daarom inspireert deze film over Nederlandstalige initiatieven voor buitenschoolse opvang in Brussel alle opvangmedewerkers, zowel in een stedelijke context als daarbuiten.

Voor wie is de film?

Knopjesman laat ouders, medewerkers in de opvang, scholen, partnerorganisaties en beleidsmedewerkers kennismaken met de werking van schoolkinderopvang voor kinderen van 2^{1/2} tot 12 jaar. Daarnaast wil Knopjesman ook medewerkers van naschoolse opvang en initiatieven voor buitenschoolse opvang inspireren om te werken aan de nest- en webfunctie van opvang na schooltijd: hoe kun je werken aan een warme omgeving, gezellige activiteiten, contact met de buurt en samenwerkingsverbanden met partnerorganisaties? Knopjesman is ook een geschikt reflectie- en trainingsinstrument voor professionele begeleiders, studenten, docenten en pedagogische coaches die de vrije tijd van kinderen warm, leerrijk en spannend willen maken.

Opbouw van de dvd

Hoofdfilm: Knopjesman

De hoofdfilm laat zien hoe kinderen een leuke vrije tijd beleven in hun schoolkinderopvang. Wil je dat kinderen échte vrije tijd ervaren, dan kunnen kinderen kiezen tussen verschillende activiteiten en met wie ze spelen. Daarnaast gaan kinderen op stap in de buurt of nemen ze deel aan activiteiten die door partnerorganisaties aangeboden worden. Vele factoren zoals een veilig nest voor kinderen, een goede samenwerking met de partnerorganisaties, scholen en ouders, een gemotiveerd team vormen de basis voor deze plezierige vrije tijd.

Scènes

De hoofdfilm bestaat uit zes scènes die elk een aspect van buurtgerichte schoolkinderopvang met nest en web belichten. In het menu kun je ervoor kiezen om de hoofdfilm in één ruk af te spelen, of een scène te selecteren waar je de film wil laten beginnen. Let op: de scènes lopen gewoon door van waar je begint te kijken.

Dit zijn de zes scènes:

1. Vrije tijd
2. Vrije tijd in een warm nest
3. Activiteiten in het nest
4. Op stap in de buurt, deel van het web
5. Activiteiten met webpartners
6. Ouders, school en andere partners

De extra's

De extra's diepen enkele thema's verder uit. Naschoolse opvang is boeiende en leerrijke vrije tijd. Kinderen spelen samen, leren kinderen uit de buurt kennen en maken kennis met het vrijetijdsaanbod bij partners. Ouders zijn de eerste opvoeders van hun kinderen en zo ook belangrijke partners in de kinderopvang. In het menu van de dvd kun je ervoor kiezen om alle extra's na elkaar af te spelen, of één extra naar keuze te bekijken. Wanneer een extra afgelopen is, keer je automatisch naar het menu terug.

Dit zijn de zes extra's:

1. "Door de gangen rennen", over sociale experimenteerruimte
2. "Een babbel en meer", over samenwerken met ouders
3. "Om kwart voor vijf klaar", over huiswerk maken
4. "Het gaat automatisch", over taal en leesplezier
5. "Niet alleen ik maar iedereen", over groeien in team
6. "Dan is uw dag gemaakt", over de job als begeleider

Over de handleiding

Inleiding

Knopjesman werd ontwikkeld in 2012 en 2013. De film is het resultaat van een meerjarig traject dat de Nederlandstalige Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang in Brussel aflegden. Samen met VBJK en ondersteund door de Vlaamse Gemeenschapscommissie bouwden zij een pedagogische visie uit en maakten van hun werking een buurtgerichte schoolkinderopvang met nest en web. De dvd laat zien hoe deze initiatieven dat dag in dag uit proberen waar te maken. In die zin wil Knopjesman iedereen die betrokken is op schoolkinderopvang inspireren om te werken aan de nest- en webfunctie. Hoewel de film in Brussel werd gedraaid, zijn de principes van een buurtgerichte werking met nest en web geen louter stedelijke aangelegenheid. Ook voorzieningen voor schoolkinderopvang uit meer landelijke gebieden, kunnen een warme en rijke nest- en webwerking uitbouwen. Om hen daarbij te helpen, werd deze handleiding geschreven. Ze bundelt enkele achtergrondteksten over de kernthema's van een buurtgerichte werking en bevat concrete oefeningen en reflectievragen om na te denken over de eigen praktijk. We hopen met deze handleiding professionele begeleiders, studenten, docenten en pedagogisch coaches uit Brussel en overal en in Vlaanderen te ondersteunen om de vrije tijd van kinderen warm, leerrijk en spannend te maken.

Voor wie is de handleiding?

- Kinderbegeleiders, pedagogische coaches en coördinatoren schoolkinderopvang
- Docenten en leerlingen en studenten kinderopvang en buitenschoolse opvang, bachelor pedagogiek voor Jonge kinderen
- Vrijtijdsorganisatoren
- Medewerkers van brede schoolprojecten en scholen.

Doel en gebruik van de handleiding

Deze handleiding bevat twee grote onderdelen: een theoretisch luik met inhoudelijke achtergrondinformatie en een praktisch luik met oefeningen en reflectievragen. Hoewel er reeds heel wat gepubliceerd werd over de vrije tijd van schoolkinderen, alsook over buurtgericht werken, zijn deze bronnen verspreid en niet gebundeld in een coherent geheel. Daarom wilden we in deze handleiding een tekst opnemen die de doelen en inhoudelijke thema's van een buurtgerichte schoolkinderopvang met nest en web omschrijft. Deze tekst vind je terug in het eerste deel van deze handleiding. Ze bevat algemene informatie en biedt een kader om de visie en missie omtrent vrije tijd van schoolkinderen in Vlaanderen en Brussel bespreekbaar te maken. De tekst is verrijkt met citaten uit de film. Deze voorbeelden kunnen extra inspiratie bieden over het thema. Bij elke quote geven we ook aan uit welk onderdeel van de film die komt. Het tweede luik zoomt in op de dvd zelf en bevat reflectievragen en tips bij de vele thema's die in de film aan bod komen.

Als je met de handleiding werkt, kun je met andere woorden starten waar je wilt. Je kunt deze handleiding gebruiken om de thema's van een buurtgerichte schoolkinderopvang:

- te bespreken met een groep
- te gebruiken om te reflecteren over de eigen praktijk / ervaringen
- te verfijnen en ontwikkelen

Waarvoor kun je dvd en de handleiding nog gebruiken? Je wilt:

- een visie over de vrije tijd van kinderen in schoolkinderopvang met een nest- en webfunctie ontwikkelen/verfijnen,
- een eigen visie ontwikkelen over de toegankelijkheid van jouw schoolkinderopvang,
- een taalbeleid ontwikkelen/verfijnen,
- de samenwerking met scholen en brede schoolprojecten ontwikkelen/verfijnen,
- de samenwerking met partners uitbouwen tot een win-winsamenwerking,
- de participatie van kinderen en ouders en het team bespreken,
- een coachings- en vormingsbeleid voor jouw medewerkers uitschrijven,
- ouders informeren over... ,
- ouders betrekken bij de werking en beleid van je schoolkinderopvang,
- kinderen betrekken bij de werking en beleid van je schoolkinderopvang.

Deze handleiding laat toe om je eerst in het meer theoretische luik te verdiepen en daarna aan de slag te gaan met de oefeningen. Maar je kunt evengoed direct met de oefeningen aan de slag en het inhoudelijke luik gebruiken als 'naslagwerk' om de oefeningen en de reflecties te verdiepen.

Ondertiteling

De film is in verschillende talen ondertiteld. De Nederlandstalige ondertiteling kan worden ingezet tijdens Nederlandse taallessen waarbij 'praten over mijn job' of 'praten over opvoeden en de vrije tijd voor kinderen' centraal staan. De Duitstalige, Franstalige en Engelstalige ondertiteling kun je gebruiken tijdens informatiemomenten voor scholen, ouders, buurt en partnerorganisaties.

Link met de website

Om de reflectie over buurtgerichte schoolkinderopvang met nest en web te ondersteunen, werden enkele interessante artikels op de website <http://www.vbjk.be/knopjesman> geplaatst. Je vindt er tevens informatie over de dvd zelf en over hoe je die kunt bestellen. Deze handleiding vormt samen met de artikels op de website één geheel. De artikels verdiepen de informatie die je in deze handleiding vindt en verrijken de thema's met interessante voorbeelden uit de praktijk. De artikels zijn gratis te downloaden.

Inhoudelijke thema's

1. Drie maatschappelijke functies

In Vlaanderen en Brussel bestaat er een consensus dat kinderopvang, inclusief opvang en vrijetijdsinitiatieven voor schoolgaande kinderen verschillende maatschappelijke functies vervult: een economische, een pedagogische en een sociale functie. Kwaliteit van (schoolkinder-)opvang wordt gezien als de mate waarin deze drie functies met elkaar verzoend worden. Kwaliteit kan niet gereduceerd worden tot een van deze dimensies, zonder de andere in beschouwing te nemen. Het is de dynamiek tussen de drie functies die de essentie van kwaliteit uitmaakt.

Schoolgaande kinderen brengen een belangrijke 'speeltijd' door in de opvang en in vrije tijdsinitiatieven. Kinderopvang krijgt zo een belangrijke maatschappelijke opdracht in de opvoeding van kinderen.

De economische functie

De economische functie van de schoolkinderopvang maakt het mogelijk dat arbeids- en gezinsfuncties met elkaar verzoend worden. Door collectieve voorzieningen maakt de overheid het mogelijk dat mannen en vrouwen hun leven als ouder kunnen combineren met een loopbaan. Dit is een belangrijk aspect van de economische functie: het creëren van gelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Dit betekent ook dat het voor vaders en moeders mogelijk wordt om arbeid buitenshuis te verrichten, te solliciteren of een opleiding te volgen. Deze economische functie is ook belangrijk vanuit het standpunt van de werkgevers en de overheid. Werkgevers hebben behoefte aan voldoende beschikbaarheid van hun werknemers. Voor de overheid is het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen actief zijn op de arbeidsmarkt.¹

De pedagogische functie

De pedagogische functie houdt in dat a) schoolkinderopvang vrije tijd is en kinderen voldoende keuze hebben om hun spel- en ontplooiingskansen te realiseren; b) opvang een sociale experimenteerruimte biedt aan kinderen en c) ouders voldoende betrokken zijn, zodat de opvoedingsverantwoordelijkheid gedeeld wordt. Opvoeden doe je samen. Kinderopvang is complementair aan de opvoeding binnen het gezin.

De tijd die kinderen doorbrengen in schoolkinderopvang is vrije tijd. Een aangename tijd voor kinderen is belangrijker dan presteren. Niet het resultaat, maar het plezier staat centraal. Het geeft kinderen de kans om uit te blinken in andere vaardigheden dan degene die traditioneel in een schoolse context worden aangesproken. Daardoor kunnen kinderen identiteit, zelfvertrouwen en zelfwaardering vinden en opbouwen. In de 'georganiseerde vrije tijd' staat het zelfinitiatief van de kinderen centraal: kinderen kiezen zelf wat ze doen, hoe en met wie ze spelen. De begeleiding biedt de kinderen daartoe steeds een aantal keuzemogelijkheden. Een gevarieerd spelaanbod, divers spelmateriaal en aangepaste ruimten zijn daarbij van belang. Ook (be)geleide activiteiten zijn belangrijk. Hierbij kiezen de kinderen uit verschillende activiteiten en hebben ze de keuze om al dan niet deel te nemen. Tevens is het ook belangrijk dat kinderen zich welkom en thuis voelen in de schoolkinderopvang. Vrije tijd wordt immers ook geassocieerd met gezelligheid en een huiselijke sfeer. De inrichting en het onthaal van kinderen vormen hierbij aandachtspunten.

Schoolkinderopvang is daarnaast een omgeving die de etnische sociale-culturele diversiteit van de buurt weerspiegelt. Zo is de opvang ook een 'pedagogische en sociale experimenteerruimte'. Kinderen kunnen er vrienden maken, leren met conflicten omgaan, nemen het voor elkaar op ... Ze ontmoeten er andere kinderen van verschillende leeftijden, uit verschillende scholen, met

¹ Vandenbroeck, M. (2005). Pedagogisch management in de kinderopvang. Amsterdam: SWP.

verschillende achtergronden en dit binnen een sociaal culturele diversiteit. Begeleiders zijn bij het ontwikkelen van deze basisvaardigheden belangrijke vertrouwenspersonen voor de kinderen, ze zijn sensitief en responsief. Continuïteit binnen het begeleiderteam draagt hiertoe bij. Als kinderen willen experimenteren met hun sociale vaardigheden is het immers belangrijk dat zij vertrouwen hebben in zichzelf.

Quote:

"We geloven er heel sterk in dat kinderen van elkaar kunnen leren. We geloven ook dat ze van mekaars talenten kunnen leren. Ze worden hier gewaardeerd omwille van wie ze zijn, wat ze kunnen en wat ze graag doen."

Extra: 'Door de gangen rennen' (Geert Meys)

"Alle kinderen zijn bij ons welkom. Wij gaan ook bewust op zoek naar kinderen uit de buurt die omwille van economische redenen misschien geen opvang nodig hebben, maar die gewoon graag willen komen omdat het hier heel fijn is, om leuke dingen te doen, om andere kinderen te leren kennen."

Extra: 'Door de gangen rennen' (Geert Meys)

De sociale functie

De sociale functie van de kinderopvang betekent dat de schoolkinderopvang kan bijdragen tot het creëren van een meer rechtvaardige samenleving. Alle kinderen krijgen voldoende kansen om te participeren aan een waaier van activiteiten binnen het vrijetijdsaanbod. In die zin tracht schoolkinderopvang onbedoelde of onbewuste uitsluitingmechanismen voor bepaalde groepen kinderen en ouders aan te pakken, door actief alle gezinnen te bereiken en kansen te bieden om deel te nemen aan hun aanbod.

Kwaliteitsvolle schoolkinderopvang streeft ernaar toegankelijk te zijn voor kinderen uit alle bevolkingsgroepen. Er wordt daartoe een toegankelijkheidsbeleid gevoerd dat noch in intentie, noch in effecten drempels inbouwt. Heel wat opvangvoorzieningen kampen echter met een plaatstekort of met overbezetting op sommige momenten. Vooral de vakantieperiodes zijn vaak heel druk. Als opvangvoorziening zul je daarom op die momenten criteria vastleggen omtrent wie kan inschrijven. Je beslist op die manier wie wel en wie niet aan boord komt en bepaalt zo de toegankelijkheid en uitsluiting. Als je als schoolkinderopvang bijvoorbeeld voorrang geeft aan wie eerst inschrijft, sluit je ouders uit die minder goed geïnformeerd zijn, of die de nood aan opvang niet zo ver vooruit kunnen plannen. Zo kunnen bijvoorbeeld ouders die plots een opleiding volgen of een job gevonden hebben, snel uit de boot vallen. Een duidelijk inschrijvingsbeleid met oog voor mogelijkheden voor alle kinderen die willen participeren aan jouw activiteiten helpt jou een sociale mix te realiseren waar iedereen welkom is.

De manier waarop je je als opvang bekendmaakt heeft ook een invloed op de toegankelijkheid. Vaak is mond-tot-mondreclame een van de belangrijkste kanalen voor informatieverspreiding. Daarmee riskeer je als opvang echter steeds binnen dezelfde bevolkingsgroepen te rekruteren. Wil je een meer sociaal rechtvaardige verdeling van de opvangplaatsen, zul je samenwerken met scholen en voorzieningen voor gezinnen. Wees je bewust van de kanalen die je gebruikt en vraag je steeds af of je daarmee bepaalde groepen uitsluit.

Ten slotte houdt de sociale functie in dat de opvang verankerd is in de buurt en ook bijdraagt tot de leefbaarheid van die buurt. Bijvoorbeeld door de toegankelijkheid van organisaties in de buurt te vergroten via een intersectoraal netwerk (web). Het aanbod in de buurt wordt beter op elkaar afgestemd en is dus minder versnipperd. Meer algemeen kunnen we zeggen dat de sociale functie van de kinderopvang betekent dat de opvang bijdraagt tot het creëren van een meer rechtvaardige

samenleving. Deze functie maakt het mogelijk dat kinderen deel uitmaken van en mee vorm geven aan de samenleving.

Quote:

"In een grote stad is het voor ouders vaak moeilijk om hun weg te vinden of te weten wat men met kinderen kan doen of waar men met hulpvragen terecht kan. Als organisaties samenwerken in het kader van brede school of andere samenwerkingsverbanden, zie je dat ze ouders kunnen doorverwijzen naar de juiste organisatie."

Hoofdfilm: 'Ouders, school en andere partners' (Ilse Verbeke)

"Onze ouderbijdrage is een heel sociaal beleid. Ouders betalen volgens hun inkomen. Ouders met het hoogste inkomen betalen een redelijke som per half uur en ouders met het laagste inkomen betalen 0,10 cent per half uurtje."

Extra: "Een babbel en meer" (Carolien Moens)

"Die vrije tijd kunnen wij voor kinderen interessant maken als wij een brede waaier van activiteiten kunnen aanbieden. Enerzijds doen wij dat door met onze begeleiders op zoek te gaan naar een divers team, mensen die kwaliteiten hebben in het begeleiden van sport en spel of creatief zijn. Anderzijds doen wij dat door samen te werken met partners die elk ook hun expertise hebben en deskundig zijn."

Hoofdfilm: 'Vrije tijd' (Jase van Grembergen)

Bronnen

Peeters, J. (2004). Een reus op lemen voeten. *Alert*, 30(4), 17-27.

Roelandt, A. (2006). *De toegankelijkheid van initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang*. Scriptie tot het behalen van de graad van licentiaat in de pedagogische wetenschappen, optie sociale agogiek. Gent: Universiteit Gent.

Vandenbroeck, M. Heiden, S. Arents, S. (2003) *Schoolkinderopvang in de stad, eindrapport XYZ*. Gent: VBJK.

Vandenbroeck, M. (2003). Buitenschoolse opvang als sisyfusarbeid. In J. Manshoven, M. Vandenbroeck, M. & Van Haegendoren M. *Een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van het experiment flexibele buitenschoolse opvang in Limburg*. Diepenbeek: SEIN.

Vandenbroeck, M. (2004). *In verzekerde bewaring. Honderdvijftig jaar kinderen, ouders en kinderopvang*. Amsterdam: SWP.

Vandenbroeck, M. (2005). *Pedagogisch management in de Kinderopvang*. Amsterdam: SWP.

2. Nest en web

Nestfunctie

De nestfunctie betekent dat schoolkinderopvang een veilige en geborgen omgeving is waar kinderen zich thuis voelen en (zelf)vertrouwen vinden. De nadruk ligt op het warme onthaal, op de begeleiding die luistert naar kinderen en oog heeft voor hun wensen en vragen. Kinderen hebben nood aan warme, veilige interacties met volwassenen waarmee zij een vertrouwensrelatie opbouwen. Continuïteit in het begeleidersteam is daarom een belangrijke voorwaarde.

Het nest is een omgeving waar kinderen zich kunnen terugtrekken, waar ze kunnen rusten en waar ze vrij kunnen spelen met andere kinderen. Kinderen vinden in het nest ook een uitdagende omgeving, waarin ze op een veilige manier experimenteren en hun talenten ontdekken. Ze kunnen deelnemen aan geleide of vrije activiteiten en vanuit het nest 'vertrekken' naar het activiteitenaanbod in samenwerking met externe partners in het web (zie verder). Uiteraard kunnen ze er ook blijven er als ze ervoor kiezen om niet aan het aanbod deel te nemen. Echte vrije tijd is immers speeltijd en dat betekent dat het kind zelf kan bepalen wat het doet. Niet alle kinderen willen een gestructureerd aanbod. Kinderen hebben soms ook nood aan ongestructureerde vrije tijd die ze zelf vormgeven.

Vrije tijd gaat zo over het benutten van kansen, over het individueel samenstellen van je eigen vrije tijd en over het participeren aan het aanbod dat er is. Een dergelijk informele invulling van de eigen vrije tijd is iets wat kinderen vaak sterk waarderen omdat ze op die manier zelf greep hebben op hun eigen tijd, na een schooldag die vaak sterk voorgestructureerd is.

Daarnaast liggen er in de vrije tijd kansen om informeel te leren van en te spelen met andere kinderen. Een veilige omgeving met voldoende aanbod nodigt kinderen uit tot experimenteren en maakt het mogelijk vaardigheden te ontdekken en zelfvertrouwen te ontwikkelen. Via voorbereide activiteiten en vrij spel worden de kinderen door de begeleiders ondersteund om andere kinderen te leren kennen, samen te spelen en de eigen grenzen en die van anderen te leren kennen.

Het nest is er niet enkel voor de jongste kinderen uit de opvang. Ook oudere kinderen hebben nood aan een veilige omgeving. Het nest kan dan dienen als uitvalsbasis vanwaar zij kunnen uitvliegen en deelnemen aan allerlei activiteiten en waarnaar zij kunnen terugkeren wanneer ze daar behoefte aan hebben. Daarom dient het aanbod in het nest ook afgestemd te zijn op de behoeften en vragen van de oudere kinderen. Tieners vinden in de schoolkinderopvang vaak minder leeftijdsgenoten om mee te spelen en hebben daardoor vaak het gevoel dat er minder te doen is voor hen. Het nest probeert daarom een plek te zijn waar ook tieners graag zijn door hen een ruimte te bieden waar ze met hun leeftijdsgenoten apart kunnen zijn en door activiteiten te organiseren die ook de tieners aanspreken en uitdagen.

Naarmate kinderen ouder worden groeit hun behoefte aan een gevarieerd keuzeaanbod van vrijetijdsactiviteiten. Een brede leer- en leefomgeving dragen immers bij tot de algemene en persoonlijkheidsontwikkeling en laat kinderen en jongeren toe competenties te ontwikkelen die noodzakelijk zijn voor hun sociale integratie (omgaan met informatie, zich kritisch kunnen en durven opstellen, probleemoplossend denken, sportieve vaardigheden, samenwerken, werk vinden, vlot communiceren, creatief zijn, keuzes maken, op verschillende wijzen uitdrukking geven aan de eigen gedachten en gevoelens, daar plezier aan beleven, sociale deelname aan de samenleving).

Quote:

"Om het hier een thuis te maken voor de kinderen proberen wij het zo gezellig mogelijk in te richten. We zorgen ervoor dat hier in huis materiaal is voor alle kinderen van alle leeftijden, zaken waar zij graag mee spelen. We hebben het hier ook ingericht met een aantal hoeken, waar ze materiaal vinden om mee te spelen. Ze kunnen kiezen in welke hoek ze willen spelen, maar ze mogen ook aan tafel zitten om iets anders te doen. Naast het aanwezige materiaal is ook de keuze die ze hebben om te doen waar ze zin in hebben belangrijk. Ik denk dat dit voor het nest zoals wij dat noemen heel belangrijk is."

Hoofdfilm: "Vrije tijd in een warm nest" (Joke Anthonissen)

Webfunctie

Terwijl het nest in grote mate de meest voorkomende opvang na schooltijd is, fungeert het web als een aanvulling op het eigen aanbod van de schoolkinderopvang, waar kinderen kunnen kiezen om hier wel of niet aan deel te nemen.

De webfunctie betekent dat je als schoolkinderopvang instaat voor het creëren van een gevarieerd keuzeaanbod van vrijetijdsactiviteiten voor kinderen, in samenwerking met partners uit de buurt. Je bouwt een netwerk uit om kinderen zoveel mogelijk activiteiten te laten verkennen. Kinderen participeren actief in hun buurt en leren de buurt en het vrijetijdsaanbod kennen. Maar binnen een webwerking kun je als schoolkinderopvang ook partnerorganisaties uitnodigen om activiteiten in jouw locatie zelf te organiseren.

De schoolkinderopvang bestaat niet op zich, maar ligt in een straat, een wijk, een buurt. Een schoolkinderopvang maakt deel uit van een gemeenschap en kan voor een rijker buurtleven zorgen. In de buurt en in de levensechte brede ontmoetingen die in de volle publieke ruimte liggen, krijgen kinderen zo extra kansen om informeel van elkaar te leren en met elkaar te spelen.

Opvang van schoolgaande kinderen vraagt m.a.w. een opvangnetwerk en is een gedeelde verantwoordelijkheid voor alle lokale actoren (kinderopvang, school, jeugd-, sport- en andere vrijetijdsinitiatieven) die betrokken zijn bij de ontwikkeling van kinderen. Vanuit het nest kunnen kinderen deelnemen aan een activiteitsaanbod dat gerealiseerd wordt in samenwerking met externe partners, het web. Begeleiders uit de schoolkinderopvang kennen elk kind persoonlijk en hebben ervaring met groepsdynamiek. Continuïteit binnen een team in de opvang biedt kinderen en begeleiders de kans om een wederzijdse vertrouwensrelatie uit te bouwen. De begeleiders van partnerorganisaties zijn deskundig in een bepaald vakgebied dat nodig is voor de inhoudelijke en organisatorische invulling van een activiteit. Zowel begeleiders uit de schoolkinderopvang als begeleiders van een partnerorganisatie vullen elkaar aan in de zorg voor kinderen voor en na schooltijd en tijdens de vakantie.

Het opvangnetwerk versterkt de economische, de pedagogische en de sociale functie van kinderopvang. Kinderen hebben meer variatie aan activiteiten en meer keuzemogelijkheden door naast de nestfunctie ook een webfunctie uit te werken. Door het samenwerken met andere aanbieders bewegen kinderen zich in de buurt en leren ze nieuwe kinderen en organisaties kennen. Op die manier nemen ze deel aan het buurtleven en participeren ze ruimer aan de samenleving. De uitbouw van een netwerk met partners uit de buurt is een verrijking voor het aanbod, maar kan een verarming van de kwaliteit van de schoolkinderopvang betekenen als er geen sterke uitvalsbasis is. Nest en web zijn aldus met elkaar verbonden en verdienen evenveel aandacht.

Quote:

"Wij zijn een circusschool hier in het centrum van Brussel. We zijn gestart in het centrum van Brussel en gegroeid vanuit vijf partners, waaronder IBO De Buiteling. Wij werken met al deze partners samen, omdat we vonden dat we met circus mensen kunnen samenbrengen en alle organisaties bereiken een verschillend doelgroeppubliek. Door de circusactiviteiten willen we deze groepen met elkaar in contact brengen."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Veerle Bryon)

"We nodigen begeleiders uit om onze activiteiten, gegeven door professionele circuslesgevers, mee te volgen. Enerzijds om hun groep kinderen te begeleiden, maar anderzijds om ook de didactiek te leren kennen. We geloven in deze aanpak en zien dat kinderen graag deelnemen aan de circusactiviteiten. Daarom zijn we een extra opleidingstraject gestart opdat ook de begeleiders uit de opvang die didactiek kunnen leren."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Veerle Bryon)

Bronnen

Meire, J. (2011). *Vrije tijd tussen de school(m)uren*. Meise: Kind&Samenleving

Pirard, F. Ruelens, L. Nicaise, I. (2004). *Naar een brede school in Vlaanderen*. Leuven: Katholieke Universiteit.

Somers, A. (1998). *De school is uit*. Gent: VBJK

Steffens, W. (2012). Samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs in de Brede school. *KIDDO 4*; p. 24-27.

Van Oenen, S. (2001). *Sociale competenties en de brede school*. Utrecht: NIZW.

Vandenbroeck, M. Heiden, S. Arents, S. (2003). *Schoolkinderopvang in de stad, eindrapport XYZ*. Gent: VBJK

Vanthuyne, T. De Visscher, S. (2014). Bouwstenen voor buurtgericht werken. Verkenning en inspiratie vanuit praktijken van buurtgericht werken bij woonzorgcentra. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 38; p. 27-35.

3. Samenwerken met de school, partners uit de buurt

3.1 Wie, wat, waar, hoe?

Een buurtgerichte opvang uitbouwen met een nest- en webfunctie biedt enerzijds verschillende mogelijkheden om kinderen in contact te brengen met andere kinderen uit de buurt, met partnerorganisaties en andere accommodaties (park, skateboardpark, of basketballvelden) in de buurt zelf. Anderzijds biedt een goed uitgebouwde samenwerking met andere organisaties extra kansen op een rijk en gevarieerd activiteitenaanbod. Alle samenwerkingsverbanden tussen scholen, buurt en partnerorganisaties behoren tot deze webwerking. De interesses van kinderen en hun familie staan centraal bij deze samenwerking.

Quote:

"Deze voormiddag zijn we met de kinderen de wijk ingetrokken. Zo tonen we het IBO aan de wijk want de meeste mensen kennen het IBO niet, tenzij hun kinderen bij ons komen. Op die manier geven we een positief beeld van ons IBO en tonen we aan de wijk dat we de kinderen in het IBO in contact brengen met het Nederlands."

Hoofdfilm: "Op stap in de buurt, deel van het web" (Dieter Gyssels)

"Het is belangrijk om met de kinderen in de wijk rond te trekken zodat zij de wijk en andere organisaties in de buurt leren kennen. Zo weten de kinderen dat ze in hun eigen vrije tijd, buiten het IBO, ook naar deze organisaties kunnen gaan."

Hoofdfilm: "Op stap in de buurt, deel van het web" (Dieter Gyssels)

Samenwerken, een maatschappelijke opdracht

Zowel de schoolkinderopvang als de partnerorganisaties halen voordelen uit de samenwerking. Elke organisatie streeft ernaar haar activiteiten toegankelijk te maken voor alle kinderen uit de buurt. Een partnerorganisatie kan door de samenwerking met de buitenschoolse opvang een groep kinderen bereiken die zonder deze samenwerking de weg naar haar activiteiten niet vinden. Kinderen krijgen de kans om hun talenten te ontdekken en zo door te stromen naar de reguliere werking van een partnerorganisatie.

Quote:

"We merken ook dat de partners erg open staan voor de samenwerking met het IBO. Ze zien ook kansen in deze samenwerking. Op die manier bereiken ze kinderen die zij tot nu toe nog niet bereikten, of die misschien ook niet zo snel de stap zetten naar hun organisatie. Via het IBO leren die kinderen hun aanbod kennen."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Joke Anthonissen)

Samen werken met partners en organisaties uit de buurt

Eén van de krachtlijnen voor buurtgerichte buitenschoolse opvang is het opzetten van een intersectorale, netoverschrijdende samenwerking met partners uit de buurt. Kinderen krijgen hierdoor de kans om het divers vrijetijdsaanbod te leren kennen en kunnen zo hun talenten ten volle ontplooiën.

De focus van de samenwerking is: Wat is belangrijk voor kinderen? Wat willen kinderen beleven tijdens hun vrije tijd? Wat vinden ouders belangrijk? Welke noden, vragen of zorgen hebben ouders voor de invulling van de vrije tijd voor hun kind(eren) en hoe kunnen we als netwerk hierop inspelen?

Buurtgericht = in en met de buurt

Als je buurtgericht werkt, geef je kinderen de kans om hun buurt beter te leren kennen. Ze wandelen door de straten en ontdekken interessante locaties en organisaties in hun buurt. Naast een gevarieerd activiteiten aanbod, profileer je je als kwaliteitsvolle opvang bij partnerorganisaties en ben je als schoolkinderopvang zichtbaar in de straat, pleinen, parken of andere publieke ruimtes. Een buitenschoolse opvang kan actief deelnemen aan buurtmanifestaties en zich profileren als een organisatie waar alle kinderen uit de buurt welkom zijn.

Quote:

"De bibliotheekuitstappen zijn een meerwaarde. Kinderen doen dit ook al met school, maar ik denk dat de uitstappen die ze doen met het IBO hen meer goesting geven om te lezen. In de bibliotheek wordt er altijd een verhaaltje voorgelezen, leren ze verschillende boeken kennen, zien ze ook eens een boekje van iemand anders."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Hellen Ramos Pereira)

Samenwerken, geen doel op zich

De intersectorale samenwerking in een netwerk is geen doel op zich. Het is een middel om gezamenlijk aan de noden en behoeften van elk kind in een buurt te werken. Via de samenwerking leert men elkaar beter kennen, wisselt men ervaringen uit, zoekt men samen naar oplossingen, raakt men vertrouwd met elkaars manier van werken en begrijpt men elkaar beter. De verschillende partners zijn beter op de hoogte wat er in de buurt leeft. Door de krachten te bundelen, beschikt het netwerk bovendien over meer slagkracht om op een hoger niveau bepaalde zaken aan te vragen.

'Samen' werkt!

Aangezien samenwerken geen sinecure is, willen we nagaan wat de essentiële voorwaarden zijn voor een vruchtbare intersectorale samenwerking, zowel op beleidsniveau, het niveau van de verantwoordelijken van voorzieningen en partnerorganisaties, begeleiders en scholen. Het belangrijkste uitgangspunt van de samenwerking is de gezamenlijke pedagogische visie die alle partijen volgen. De missie, visie en doelstellingen van de partnerorganisaties zijn dikwijls verschillend. Het is essentieel dat dit binnen het netwerk (h)erkend en gerespecteerd wordt, maar dat er ook gezocht wordt naar een gezamenlijk belang waar iedereen zich kan in terugvinden. Het gaat erom dat alle activiteiten naadloos op de gezamenlijke visie aansluiten. Hoe ga je met kinderen om, hoe spreek je ze aan, hoe betrek je ouders bij de webactiviteiten en hoe en welke informatie over kinderen wissel je uit? Al deze afspraken kun je vastleggen in een gedeeld visiedocument. Samenwerking vraagt een duurzaam netwerk en een continuïteit.

Een dynamische samenwerking met partnerorganisaties

Het gaat om een evenwicht tussen de individuele belangen en visie van organisaties en het gemeenschappelijk belang van de entiteit. Zoeken naar een gemeenschappelijk belang is een geleidelijk proces, op basis van een evenwaardige inbreng. Door de samenwerking leert men elkaar beter kennen, wisselt men ervaringen uit, zoekt men samen naar oplossingen, raakt men vertrouwd met elkaars manier van werken en begrijpt men elkaar beter. De verschillende partners zijn beter op de hoogte van wat er in de buurt leeft. Door de krachten te bundelen, beschikt het netwerk bovendien over meer slagkracht om op een hoger niveau bepaalde zaken aan te kaarten en op termijn te veranderen.

Samenwerken op regelmatige basis

De samenwerking kan verschillende vormen aannemen. Soms neem je als groep deel aan een activiteit die exclusief voor jouw opvang georganiseerd wordt, soms nemen enkele kinderen van de opvang deel aan een activiteit waar ook andere kinderen voor ingeschreven zijn.

Er zijn vele formules om een samenwerkingsverband uit te bouwen, de ene activiteit is gratis en voor andere activiteiten zal de opvang of de gezinnen een bijdrage of lidgeld betalen.

We sommen enkele mogelijkheden op:

1. **Structurele samenwerking, vast lidmaatschap:** een groep kinderen schrijven zich vanuit de opvang in voor een activiteit in het web. Ze engageren zich om steeds deel te nemen aan deze activiteit gedurende een vooraf bepaalde periode. De opvang maakt deelname aan deze webactiviteit voor kinderen mogelijk door deze activiteit met een partner in de voorziening te organiseren of door kinderen naar de organisatie te begeleiden.
2. **Structurele samenwerking, vrije keuze:** de schoolkinderopvang werkt op vaste tijdstippen samen met een partner. Een opvang engageert zich om kinderen te informeren over het aanbod en deze activiteit met een partner in de voorziening te organiseren of door kinderen naar de organisatie te begeleiden. Kinderen kiezen vrij of ze wel of niet deelnemen aan deze activiteit.
3. **Occasionele samenwerking:** een schoolkinderopvang doet regelmatig een beroep op het activiteitenaanbod en de expertise van een partnerorganisatie. De momenten waarop deze activiteiten plaatsvinden worden steeds opnieuw gepland.
4. **Andere:** er zullen nog vast en zeker andere formules om samen te werken zijn, iedere samenwerking wordt op maat, op basis van noden en mogelijkheden ontworpen.

Samenwerken, een win-win voor allen

In de schoolkinderopvang werk je nooit alleen. Je werkt met kinderen, ouders, collega's en met organisaties uit de buurt. Dat is niet nieuw denk je misschien, en toch ... samenwerken lijkt vandaag de sleutel te zijn om goede opvang te bieden aan alle gezinnen. Samenwerken met scholen en ouders betekent samen opvoeden. Samen met collega's en partnerorganisaties verrijk je jouw inzichten en vaardigheden en probeer je zaken te realiseren in de buurt. Je doet dit om de leer- en leefwereld van kinderen te verbreden.

Quote:

"In ons IBO hier in Jette zijn we dit jaar gestart met het uitbouwen van onze webwerking. We onderzochten welke organisaties er in de buurt zijn en wat ze doen. De organisaties die interessant leken en waarmee we mogelijkheden tot samenwerking zagen contacteerden we dan. We vertelden wie we zijn en hoe we werken en stelden een open vraag om samen te werken."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Joke Anthonissen)

"Ik denk dat het voor de kinderen alvast heel goed is dat we ze naar andere organisaties kunnen toeleiden, ze leren organisaties op een betaalbare manier kennen."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Carolien Moens)

Win-win, delen van expertise

Begeleiders kunnen de kinderen vanuit de opvang naar een partnerorganisatie brengen en zo instaan voor het 'vervoer'. Maar evengoed kunnen begeleiders zelf actief deelnemen aan de activiteit of de activiteit met begeleiders van de partnerorganisatie samen begeleiden. Op die manier kun je expertise delen, van elkaar leren en de activiteiten meer afstemmen op maat van de kinderen. Als begeleider doe je zo nieuwe ervaringen op die je kunt inzetten in de dagelijkse werking van de opvang.

Samenwerken kun je leren

Inherent aan samenwerking in een netwerk is dat dit proces langzaam groeit en rijpt. Het is bovendien een zeer dynamisch proces. Door invloeden van buitenaf of van binnenuit, wordt de werking verstevigd of onder druk gezet. Daardoor ontstaan er telkens nieuwe dynamieken. In de praktijk zien we dat samenwerken in een netwerk zeker geen rechtlijnig verhaal is. Samenwerking stuit regelmatig op hindernissen. De missie, visie en doelstellingen van de partnerorganisaties zijn dikwijls verschillend. Het is dus belangrijk dat dit binnen het netwerk (h)erkend en gerespecteerd wordt, maar dat er ook gezocht wordt naar een gezamenlijk belang waar iedereen zich kan in terugvinden. Het gaat om een evenwicht tussen de individuele belangen en visie van organisaties en het gemeenschappelijk belang van de entiteit. Zoeken naar een gemeenschappelijk belang is een geleidelijk proces, op basis van een evenwaardige inbreng.

Tijd voor overleg

Samenwerken vraagt tijd voor overleg tussen verschillende organisaties. Op niveau van de verantwoordelijken gaat dit bijvoorbeeld over afspraken over de praktische organisatie, het delen van infrastructuur, het gebruik van materiaal, maar ook over pedagogische aspecten zoals de algemene omgang met kinderen en de visie op de werking. Om een duurzaam netwerk uit te bouwen dat voor alle partners een meerwaarde heeft, krijgen scholen, schoolkinderopvangvoorzieningen en partners tijd en ruimte om elkaar te leren kennen en om gemeenschappelijke noden, behoeften en mogelijkheden te verkennen. Zo kunnen ze een werkbaar kader ontwikkelen.

Continuïteit

Vaste begeleiders in de schoolkinderopvang zorgen ervoor dat de samenwerking met partnerorganisaties vlotter loopt. De begeleiders leren elkaar kennen en kunnen zo beter op elkaar inspelen. Op die manier krijgen ze de kans een vertrouwens- en werkrelatie op te bouwen. Samenwerken verloopt nog vlotter wanneer begeleiders van verschillende organisaties samen de activiteiten voorbereiden.

Ondersteuning

Hoe een samenwerking of netwerk vorm krijgt, hangt af van de specifieke context van de buurt. Ondersteuning is noodzakelijk om netwerken op te bouwen en verder te zetten. Wie kiest voor een netwerk, moet dat met enige systematiek en deskundigheid opzetten. Samenwerken in een netwerk vereist een specifieke professionaliteit en veronderstelt kennis van en respect voor een aantal spelregels van betrokken partijen.

Evalueren

Op regelmatige basis wordt de samenwerking geëvalueerd. Je bespreekt de zaken die goed lopen, de sterktes en verbeterpunten. Zo bouw je een stevige webwerking uit. Kinderen, ouders, begeleiders en medewerkers van de partnerorganisatie blikken terug op de samenwerking. Een buurt leeft, bewoners verhuizen en andere gezinnen komen in de buurt wonen. Zo verlaten de kinderen de opvang of schrijven andere kinderen zich in. Er komen nieuwe organisaties in de buurt waardoor het activiteitenaanbod kan veranderen. Samen onderzoek je de mogelijkheden en binnen de opvang kijk je naar de noden en de wensen van kinderen, ouders en het team.

Quote:

"We nodigen begeleiders uit om onze activiteiten, gegeven door professionele circuslesgevers, mee te volgen. Enerzijds om de kinderen te begeleiden, maar anderzijds om ook de didactiek te leren kennen. Omdat we erin geloven dat die marcheert en omdat kinderen heel graag circus doen, leek het ons tof dat de begeleiders deze didactiek zouden leren kennen. Toen zijn we een soort van extra opleidingstraject gestart."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Veerle Bryon)

Win-Win, infrastructuur en ruimte delen

Schooltijd en vrije tijd gaan hand in hand. Tijdens de schooltijd zijn de ruimtes voorzien voor vrije tijd vrij of omgekeerd. Gezien ruimtes op verschillende tijdstippen gebruikt worden is een structurele samenwerking voor het gebruik van ruimtes een meerwaarde voor alle partners.

De infrastructuur van de school en de opvang wordt vaak gedeeld, maar ook andere partners, denk aan een sportvereniging, tekenacademie of vakantiekampen, kunnen gebruik maken van de vrije ruimte. Zowel de schoolruimte als opvangruimte zijn op bepaalde momenten vrij. Als een partner zijn activiteiten in de opvang organiseert kunnen kinderen zonder verplaatsing deelnemen aan een extra activiteitenaanbod. Naast goede afspraken over de tijdstippen waarop je een ruimte kunt gebruiken is het ook belangrijk dat alle partners dezelfde afspraken en regels hanteren over het gebruik van de ruimte. Deze afstemming zorgt voor continuïteit en biedt kinderen structuur en veiligheid. De gemeenschappelijke afspraken houden bovendien rekening met de verschillen tussen aanpakfactoren en het pedagogische uitgangspunten die eigen zijn aan schooltijd en vrije tijd.

Quote

"Wat voor ons van groot belang is, is dat we ook de beperkte infrastructuur hier in Brussel op een efficiënte manier kunnen gebruiken. Zowel wij als IBO gebruiken lokalen van onze partners, maar ook onze IBO-lokalen worden door partners overdag gebruikt wanneer ze toch leegstaan."
Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Geert Meys)

Win-win voor iedereen en wat mag dit kosten?

Zowel partners, schoolkinderopvang als ouders participeren in het uitschrijven van webwerking met aandacht voor de financiële impact. Het lokale overleg en Brede School brengen de verschillende sectoren jeugd, sport, welzijn en cultuur samen en schrijven een gemeenschappelijk plan uit in overeenstemming met leuke interessante tijd voor jonge kinderen. Vanuit verschillende beleidsdomeinen worden er reeds inspanningen geleverd om het vrijetijdsaanbod toegankelijk te maken voor alle kinderen, door de ouderbijdragen en de bijdragen door de buitenschoolse opvang betaalbaar te houden.

De ouderbijdragen worden in overleg met de organisatie, de opvang en de ouders besproken. Een schoolkinderopvang ontwikkelt een aanbod en houdt rekening met de financiële draagkracht van de gezinnen. De samenwerking met partnerorganisaties kan er net voor zorgen dat je een betaalbaar webaanbod kunt uitbouwen waardoor alle kinderen kunnen participeren en zo hun leer- en leefwereld verbreden.

Quote:

"Het is fijn om eens met hen naar het jeugdtheater te gaan, iets waar ze vaak met hun ouders niet komen, omdat dat heel duur is en het systeem van cultuurwaardebonnen is niet voor elke ouder even toegankelijk of zijn niet gekend. Via ons leren ze dit aanbod ook kennen."
Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartner" (Carolien Moens)

Belangrijke pijlers voor een geslaagde samenwerking

Samenwerken met een partnerorganisatie en schoolkinderopvang:

- Gemeenschappelijke visie delen
- Informatie delen
- Infrastructuur delen
- Drempelverlagend, iedereen kan participeren.
- Gevarieerd aanbod
- Goede afspraken = goede (samen)werking
- Samenwerking procesmatig en inhoudelijk evalueren

Win voor de schoolkinderopvang

Samenwerken met een partnerorganisatie:

- Divers activiteitenaanbod
- Activiteiten op maat van interesses / leeftijd / buurt / van kinderen
- Inspelen op de vraag van ouders i.v.m. vrijetijdsinvulling voor hun kind
- Ervaringen en expertise worden gedeeld
- Een betaalbaar gevarieerd activiteitenaanbod
- Uitbreiden van de leefomgeving van kinderen

Win voor de partnerorganisatie

Samenwerken met een buitenschoolse opvang:

- Zichtbaarheid in de buurt
- Uitbreiden van doelgroepen, meer diversiteit
- Kinderen bereiken die anders de weg naar de organisaties niet kennen / kunnen betalen
- Meer kinderen bereiken uit de buurt
- Werken met een vaste groep kinderen onder pedagogische begeleiding van een medewerker van de buitenschoolse opvang
- Ervaringen en expertise wordt gedeeld
- Kinderen kunnen vanuit de buitenschoolse opvang hun talenten ontdekken en overgaan naar de reguliere werking van een organisatie

3.2 Samenwerken met scholen

Visie ontwikkelen

De school is een belangrijke partner voor elke schoolkinderopvang. Het werk in de school en in de opvang kennen immers veel gemeenschappelijke doelen. Leren gebeurt niet alleen in de school maar ook daarbuiten. Kinderen brede ontwikkelingskansen aanbieden is een gedeelde verantwoordelijkheid. Vanuit de samenwerking met de school kun je een completer voorzieningsaanbod voor ouders en kinderen uitwerken dat inspeelt op de noden van de samenleving. Door een intensieve krachtenbundeling kun je kinderen en hun gezin beter ondersteunen binnen hun school- en vrijetijdsloopbaan.

Hoe beter je samenwerkt, hoe beter je elkaars werking kent en hoe meer je ieders expertise respecteert en waardeert. De scholen en de opvang kunnen formele overlegmomenten organiseren, zoals teamvergaderingen, overleg binnen de Brede School of ouderavonden. De leraren en begeleiders kunnen samen een gemeenschappelijke pedagogische visie ontwikkelen en studiedagen organiseren. Beide organisaties werken tenslotte met eenzelfde groep kinderen en hun gezin.

Maar ook de dagelijkse informele contacten tussen leerkrachten en medewerkers van een buitenschoolse opvang zijn een meerwaarde. Zo krijgen leerkrachten en begeleiders informatie over de belevingen van kinderen in de klas of in de opvang.

Quote:

"Meestal praten we over leuke dingen die gebeurd zijn. Bijvoorbeeld de kinderen gaan naar de boerderij, wij vertellen dat aan hun leerkracht, zodat die leerkracht daar misschien de volgende dag ook eens naar kan vragen en dat de kinderen daarover kunnen vertellen aan hun leerkracht, hun zorgcoördinator of aan hun directie. We zien dat de kinderen dat heel tof vinden."

Hoofdfilm: "Ouders, school en ander partners" (Sarai De Graef)

Informatie delen, correcte afspraken

Ouders zijn steeds op de hoogte van de samenwerking tussen school en opvang. Ze weten welke informatie wel of niet uitgewisseld wordt. Er zijn regels over het respect voor privacy die steeds gevolgd worden.

Quote:

"Ik denk dat de samenwerking met de school heel belangrijk is. Er zijn kinderen die zowel naar het IBO als naar de school komen. Ik denk dat deze samenwerking echt tof is, om bepaalde problemen, als die er zouden zijn, samen aan te pakken. Daarom hebben wij heel veel contact met zowel de directie, de zorgcoördinator en de leerkrachten van de kinderen die ook naar het IBO komen."

Hoofdfilm: "Ouders, school en ander partners" (Sarai De Graef)

3.3 Huiswerk

Huiswerk in een buitenschoolse opvang, wat zegt de regelgeving?

De regelgeving en richtlijnen (in Vlaanderen en Brussel) voor de schoolkinderopvang betreffende huiswerk is duidelijk. De opvang is niet verplicht om huiswerkbegeleiding te organiseren. Kind en Gezin stelt: *“Kinderen hebben na een lange, vermoeiende schooldag nood aan echte vrije tijd. Schoolkinderopvang is vooral ontspannend. De opvang kiest er zelf voor om kinderen hun huistaak te laten maken. Het is de bedoeling dat de kinderen zelfstandig kunnen werken op een rustige plaats. Het kan niet van de begeleiding in de kinderopvang worden verwacht dat zij actief het huiswerk begeleiden. Zij staan in de eerste plaats in voor een zinvolle vrijetijdsbesteding voor de kinderen, met nadruk op spel of rusten.”*

Waarom, wanneer, hoe en waar huiswerk maken?

Het woord zegt het zelf, huiswerk maak je thuis. Een goede aanpak van huiswerk begint bij de leraar en de leerling (het kind) en is ingebed in een huiswerkbeleid op school. De leerkrachten geven huiswerk omdat deze opdrachten de zelfstandigheid bij kinderen kan stimuleren en zodat ouders het leerproces van hun kinderen van nabij kunnen opvolgen. Desondanks blijven veel kinderen in de opvang. Kinderen die naar de opvang gaan, zijn 's avonds vaak moe als ze thuis komen. Gezinnen investeren de 'thuis tijd' die hen rest liever in ontspanning. Kinderen en ouders willen nog even samen de dag afsluiten, eten en wat bijpraten. Veel tijd of energie voor huiswerk blijft er dan niet over en zo groeit de vraag naar huiswerkbegeleiding.

Hoe het huiswerk georganiseerd wordt in de schoolkinderopvang is heel verschillend. Een actieve huiswerkbegeleiding impliceert ook dat de begeleider op de hoogte is van de leerstof. Een dergelijke actieve begeleiding kan dan ook beter door een leerkracht opgevolgd worden. Enkele scholen bieden eerst een actieve huiswerkbegeleiding aan op school. Pas wanneer de kinderen klaar zijn met het huiswerk gaan ze naar de opvang. Er zijn ook vzw's die (deskundige) ondersteuning in de opvang aanbieden en anderen doen een beroep op studenten van de lerarenopleiding om de kinderen te begeleiden.

Communicatie is nodig

Verschillende ouders geven aan dat ze zich niet competent voelen om het huiswerk van hun kinderen te begeleiden en daarom bewust hun kind in de huiswerkklass inschrijven. Zo willen ze hun kinderen de kans bieden om onder deskundige begeleiding van een leerkracht of onder het toezicht oog van een begeleider en met de steun van andere kinderen van dezelfde klas hun huiswerk te maken.

Een gedeelde visie over huiswerk, overleg met leerkrachten, ouders en begeleiders van schoolkinderopvang is essentieel. Iedereen heeft een rol bij het opvolgen van het huiswerk. Het ene kind besteedt veel tijd aan het maken van het huiswerk, het andere kind begrijpt de opdracht niet altijd even goed, nog andere kinderen zijn er heel snel mee weg. Dit bespreken is essentieel voor de leerkracht en ouders. Verder kun je afspraken maken over de dagen waarop wel of geen huiswerk gegeven wordt, of over de verwachtingen die de leerkracht stelt tegenover de taken.

Heeft buitenschoolse opvang hierin een taak te vervullen? Hoe pak je dit aan?

In de opvang kun je een stille ruimte creëren waar kinderen in alle rust en onder toezicht van een begeleider hun huiswerk kunnen maken. De begeleider is aanwezig, maar helpt de kinderen niet actief bij het maken van het huiswerk. Kinderen kunnen raad of hulp vragen aan andere kinderen. De opvang biedt zo een veilige en stimulerende werkomgeving waar de begeleider een indirecte ondersteunende rol opneemt. De opvang kan de kinderen helpen bij de taken door woordenboeken of een computer met internetaansluiting ter beschikking te stellen.

Quote:

"Het huiswerkuurtje bestaat erin dat wij heel basic een stille ruimte creëren waar kinderen hun huiswerk maken. Dat is van half vijf tot half zes. Zijn kinderen om kwart voor vijf klaar, dan kunnen ze perfect naar buiten gaan en gaan spelen."

Extra: "Om kwart voor vijf klaar" (Jill De Cock)

"De begeleiders gaan die kinderen niet ondersteunen. Ze bieden een rustige ruimte aan, zonder daar echt te helpen bij het maken van het huiswerk. Maar het kan wel zijn dat de kinderen elkaar ondersteunen en dat de kinderen elkaar toch min of meer helpen."

Extra: "Om kwart voor vijf klaar" (Jill De Cock)

Bronnen:

Rutgeerts, E. (2012). Huiswerk, moet je dat begeleiden? *KIDDO* 7; p. 24-27.

Kind en Gezin richtlijnen voor huiswerk: www.kindengezin.be/ontwikkeling/spelen/in-de-opvang

Klasse voor Leraren, zoekterm: 'huiswerk'

www.expoo.be/kennisdocumenten/huiswerkbegeleiding

4. Participatie van kinderen, ouders en het hele team

Democratische participatie is een middel om gezamenlijk beslissingen vorm te geven die een kind, ouder of medewerker aanbelangen. Een ouder, kind of medewerker laten participeren is hem erkennen. Dit betekent dat je in jouw opvang rekening houdt met de noden en ideeën van iedereen. Iedereen hoort erbij, iedere mening kan bijdragen tot een rijke omgeving voor ouders, kinderen en professionelen.

'It takes a village to raise a child'

Participatie is een van de bouwstenen om van jouw opvang een plek te maken waar het goed is om te zijn en opvoeding te delen. Volgens Kind en Gezin zijn de belangrijkste stakeholders: ouders, kinderen, partners, politiek en overheid betrokken bij het welzijns- en gezinsbeleid, én het brede publiek². Participatie kan gezien worden als deelnemen aan acties of toegang hebben tot voorzieningen. Maar participatie betekent ook 'deelhebben' of 'mede-eigenaarschap'. Zodoende beïnvloedt, beslist en bepaalt men mee. Participatie beantwoordt dus aan de fundamentele vraag van ouders en kinderen om gehoord en betrokken te worden, zowel bij het beleid als bij de praktijk. Participatie gaat uit van gelijkwaardigheid, waarbij een wederzijdse dialoog tussen de participanten centraal staat.

Iedere stem is belangrijk

Een ouder, kind of medewerker laten participeren is hem erkennen, hem een plaats geven en aantonen dat participeren wel degelijk het verschil maakt door hun inbreng ook zichtbaar te maken. Dit betekent dat je naast je eigen referentiekader ook ruimte maakt voor andere referentiekaders.

Ouderparticipatie is in het belang van de kinderen, ouders en de begeleiders. De dagelijkse contacten tijdens het brengen en halen van de kinderen zijn de basis om een goede samenwerking tussen professionelen en ouders uit te bouwen. Wederkerigheid en gelijkwaardigheid binnen deze samenwerking zijn essentiële voorwaarden om ouders uit te nodigen tot deze samenwerking. Er bestaan vele mogelijkheden om tot ouderparticipatie te komen. Je kunt hen bijvoorbeeld inschakelen in allerlei activiteiten of hen laten participeren aan de raad van bestuur.

'Ik voel me gelukkig als...'

Uit een onderzoek van dr. Christine Chen in Singapore, waarbij 44 jongens en meisjes bevestigd werden, blijkt dat kinderen heel gelukkig zijn en veel plezier hebben wanneer ze hun tijd samen met hun familie beleven.³ Aangezien kinderen veel vrije tijd doorbrengen in de opvang kunnen we hieruit afleiden dat het betrekken van ouders tijdens de opvangtijd het welbevinden van kinderen kan verhogen.

4.1 Ouders zijn actief betrokken

'Opvoeden doe je samen', maar hoe zorg je ervoor dat de stem van ouders meetelt in de opvang? Als begeleider investeer je in een voortdurende dialoog met gezinnen en onderneem je acties om zowel vaders als moeders in de opvang te betrekken. Zo krijg je inzicht in de sociale en culturele context waarin kinderen opgroeien en kun je het perspectief van het gezin meenemen in je pedagogisch handelen. De samenwerking brengt opvang en gezinnen dichter bij elkaar. De schoolkinderopvang is wereldverbredend voor kinderen en door ouders te betrekken bij de werking maken ze kennis met de ervaringen van hun kinderen in de opvang. Ouders leren hun kinderen zo op een andere manier kennen. Als ouders kunnen deelnemen aan activiteiten in de opvang krijgen ze de kans om ook medewerkers en andere ouders te ontmoeten. Deze contacten tussen medewerkers

² CKG's, expertisecentra kraamzorg, inloopteam kraamzorg, inloopteam, opvoedingswinkels, vertrouwenscentra kindermishandeling, Kinderopvangvoorzieningen ...)

³Voices of Children. Early Educators Issue No. 21; (2013)

en andere ouders kunnen een belangrijke bron zijn voor het uitwisselen van informatie die ouders en begeleiders als ondersteunend ervaren.

Participeren betekent ook dat ouders een stem krijgen in het uitschrijven van de missie, visie en het activiteitenaanbod voor kinderen in de opvang. Iedere ouder heeft een droom voor zijn kind, ze willen hun kinderen veel kansen bieden.

Een brede waaier

Begeleiders nodigen ouders uit om samen te werken. Er bestaat een waaier van ouderactiviteiten die alle ouders, vaders en moeders de kans biedt om op een of andere manier te participeren. Een divers activiteitenaanbod biedt ouders tevens keuzemogelijkheden. Als opvang spreek je de verschillende talenten, vaardigheden en interesses van ouders aan.

- Samenleven: ouders als partner in de opvang van hun eigen kind.
- Samen doen: ouders als partner in de werking.
- Samen denken en beslissen: ouders als partner in het opvangbeleid.
- Samen actie ondernemen in de wijk: ouders als partner in het sociale weefsel in de buurt.

Quote:

"Op het informatiebord voor ouders hangen foto's. Hierdoor vertellen kinderen aan hun ouders over de activiteiten die ze doen bij ons in het IBO en de activiteiten die ze doen met de partners. Dit is een handig instrument om met de ouders te praten over de partnerwerking. Bovendien vinden ouders zo samen met hun kinderen vlotter de weg naar de partnerorganisatie."

Hoofdfilm: "Activiteiten met webpartners" (Veva De Groot)

"We hebben met ons team een aantal activiteiten verzonnen waarvan we dachten dat het leuk zou zijn om ouders erbij te betrekken. Bijvoorbeeld het voorleesatelier waarbij mama's en papa's uitgenodigd worden in de opvang. Zij nemen boekjes van thuis mee om voor te lezen aan onze kinderen. De begeleiders zijn er ook bij, waardoor het een hele leuke sfeer wordt, samen met ouders, kinderen en begeleiders. We hebben ook eens een dansatelier georganiseerd en daarvoor mama's uitgenodigd. Zij dansten samen met de kinderen en de begeleiders en we zagen dat zowel de kinderen als de mama's heel veel plezier hadden om samen een activiteit te doen."

Extra: "Een babbel en meer" (Veva De Groot)

"Als je hier al een paar jaar bent en er zijn ook begeleiders die hier reeds een tijdje werken, weten ze veel over ons. Ze kennen onze problemen van thuis. Maar de begeleiders vangen de kinderen daar enorm goed in op. Ik ben net gescheiden en Dorian zijn peter is net dood, maar de begeleiders hebben dit goed opgevangen. Het is leuk om 's avonds eens met de begeleiders te babbelen. Ze zijn een steun voor ons en voor de kinderen."

Extra: "Een babbel en meer" (Hellen Ramos Pereira; moeder)

4.2 Kinderen participeren, inleiding tot democratie

Naast ouderparticipatie is kinderparticipatie een centraal uitgangspunt voor een kwaliteitsvolle schoolkinderopvang. Kinderen zijn immers een belangrijke partner. Het aanbod dient afgestemd te zijn op hun vragen, noden, vaardigheden en interesses.

Het kinderrechtenverdrag bevat ook participatierechten. Kinderen hebben het recht hun mening te uiten en hun ideeën in te brengen. Dit was één van de grote vernieuwingen in 1989. Kinderen mogen en kunnen hun zeg doen over hun leven, over alles wat rondom hen gebeurt. Volwassenen en zeker professionals, hebben op hun beurt de verantwoordelijkheid om daar respectvol mee om te gaan. Kinderparticipatie geeft kinderen de kans om vorm te geven aan hun leefwereld. Ze experimenteren van jongs af aan met democratische processen.

Kinderen willen het liefst met hun vrienden in een avontuurlijke ruimte spelen. Ze hebben een mening over hun tijdsbesteding en in het bijzonder over hun vrije tijd. Kinderen op regelmatige basis bevragen kan veel informatie opleveren om de tijd in de opvang zo te organiseren dat je zoveel mogelijk rekening houdt met de noden en de wensen van kinderen.

Kinderen zien en erkennen als protagonisten

Kinderen kunnen kiezen wat, waar en hoe ze iets willen doen en of ze alleen of samen met anderen willen spelen. Als begeleider zie je kinderen als competente actoren en betrek je hen actief bij het reilen en zeilen van de opvang. Loris Malaguzzi omschrijft kinderen als protagonisten. Kinderen zijn actieve participanten en hoofdrolspelers in hun eigen leven, ze leren en ontwikkelen steeds ⁴. Als volwassen begeleider heb je vertrouwen in kinderen. Kinderen kunnen immers kiezen en beslissen wat ze willen doen, ze kunnen denken en meebeslissen over hun vrije tijd in de opvang.

Samen denken en beslissen

Er zijn veel manieren om de stem van kinderen te laten weerklinken in elke hoek van de opvang. Hoe meer kinderen actief participeren in het uitschrijven van alles wat in de opvang gebeurt, hoe meer ze mede-eigenaar zijn van hun leven. De kinderen worden zoveel mogelijk betrokken bij het opstellen of wijzigen van de leefregels, het inrichten van de ruimte, het organiseren van de activiteiten. Ze bepalen mee de keuzes omtrent vrij spel en begeleid spel, ze kunnen kiezen met wie ze spelen (over leeftijdsgroepen heen) en hebben inspraak bij het uitkiezen van activiteiten in samenwerking met partners. Kortom, kinderen denken mee over het reilen en zeilen in de opvang. Samen nadenken en beslissen over de dingen die ieder aanbelangen vormen de basis voor het democratisch denken.

Actief burgerschap en democratie

Kinderopvangvoorzieningen zijn plaatsen waar burgerschap beoefend kan worden ⁵. Voor kinderen van 3 tot 7 betekent actief burgerschap en democratie in de kinderopvang:

- het ervaren van democratische relaties,
- het ervaren van gelijkheid tussen mensen binnen de voorzieningen,
- samen beslissingen nemen op een democratische manier,
- leren via participatieve leerprocessen,
- actief vorm geven aan het eigen leven, binnen de opvang en binnen de samenleving

⁴ Malavasi, L. Zoccatelli, B. Boudry, C. Gielen, M. Roelandt, A. (2013). *Documenteren voor jonge kinderen*. Amsterdam: SWP.

⁵ Turnšek, N. (2009). Children as Citizens 'Here and Now'. Democratic Participation as a Core of Citizenship Education in Early Years. *International Magazine for Educational Sciences and Practice* '007' (5): 18-27.

Samen groeien

Kinderen laten participeren in de opvang is een leerproces voor kinderen én voor begeleiders. Europees onderzoek toont aan dat participatie van kinderen in kinderopvangvoorzieningen (0-6) eerder beperkt is. Meestal mogen kinderen beslissen over 'kindzaken', maar hebben ze geen betekenisvolle impact op de organisatie zelf. Bijvoorbeeld: kinderen mogen wel iets zeggen over hun persoonlijke spullen, hun eigen spel en activiteiten, maar op de organisatie, de routine en georganiseerde activiteiten hebben ze geen invloed.

Quote:

"*IBO-tijd is vrije tijd voor kinderen, dit betekent dat wij een keuze aanbieden en dat kinderen keuzes kunnen maken.*"

Hoofdfilm: "Vrije tijd" (Jase van Grembergen)

Bronnen

Demuyne, K. (2006). *Ouderparticipatie, ook voor vaders*. Gent: VBJK, PBD, Stad Gent, Flora VZW.

De Winter, M. (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: SWP.

Moss, P. (2007). Bringing politics into the nursery: early childhood education as a democratic practice'. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15 (1).

Vandenbroeck, M. (2005). *Pedagogisch management in de Kinderopvang*. Amsterdam: SWP.

Vandenbroeck, M. Heiden, S. Arents, S. (2003) *Schoolkinderopvang in de stad, eindrapport XYZ*. Gent: VBJK.

Vandekerckhove, A. (2014). Rechten van kleine kinderen zijn geen rechtjes. *KIDDO* 7; p. 34-35.

Van Gils, J. (2001). *Duel of duet. Een toekomst voor kinderparticipatie*. Bakermat.

Van Keulen, A. (2013). *Jonge burgers. Kindercentra als democratische oefenplaats*. Amsterdam: SWP.

5. Taal

Taalbeleid in de schoolkinderopvang

Onze samenleving evolueert met rasse schreden. Er is steeds meer internationale samenwerking, migratie evolueert en zo wordt ook de samenleving internationaler, diverser en meertaliger. Taal verbindt mensen en gemeenschappen en in Vlaanderen is de kennis van het Nederlands een belangrijke voorwaarde om aan onderwijs en ruimer aan de samenleving te kunnen deelnemen. Naast de taalverwerving binnen de school krijgen kinderen in schoolkinderopvang de kans om spelend te experimenteren met de Nederlandse taal en zo hun taalvaardigheid verder te ontplooiën. In een opvang binnen een meertalige context is een goed doordacht taalbeleid een troef én een uitdaging. Samen nadenken over een coherent taalbeleid t.a.v. kinderen, ouders en jouw team zorgt voor een gedeelde visie binnen jouw opvang. Wanneer die visie duidelijk gecommuniceerd wordt, kunnen de ouders in functie van dit taalbeleid bewust kiezen voor een vrije tijd die leuk taalstimulerend is.

Gezinnen in Brussel kiezen tussen Nederlandstalig of Franstalig onderwijs. Er zijn vrijetijdsorganisaties die zich enkel richten tot kinderen uit het Nederlandstalige of Franstalige onderwijs. Anderzijds heb je in Brussel vrijetijdsorganisaties die zowel kinderen uit het Nederlandstalig als uit het Franstalig onderwijs begeleiden. Daarom is het nodig om ouders goed te informeren over het beleid dat gekoppeld is aan een taalbeleid vanuit elke organisatie in Brussel.

Taal en meertaligheid

Beleidsmatig, vanuit Kind en Gezin, heeft elk kind het recht om zich in zijn taal uit te drukken. De thuistaal of -talen van een kind vormen een belangrijk deel van hun identiteit. Bovendien legt een goede ontwikkeling van de thuistaal een sterke basis voor het leren van andere talen.⁶

Taal maakt deel uit van ieders identiteit. Een positieve houding tegenover de thuistaal versterkt ieders zelfbeeld en dit heeft een positief effect bij het aanleren van een andere taal. Bij meertaligheid focussen we ons vaak op problemen terwijl dit kan gezien worden als een talent, een rijkdom⁷.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie ontwierp een leidraad voor het omgaan met het Nederlands en met andere talen voor alle VGC-initiatieven en initiatieven die door VGC ondersteund worden. Dit duidt op de belangrijkheid van taal vanuit een maatschappelijk engagement. Wanneer je het taalbeleid in je opvang wil vormgeven, loont het de moeite om deze visietekst eens te bekijken⁸. De tekst is niet enkel inspirerend voor de Brusselse initiatieven en schoolkinderopvang, maar voor elke organisatie die een doordacht taalbeleid wil uitschrijven.

*“In het officieel tweetalige Brusselse hoofdstedelijke gewest worden zeer veel verschillende talen gesproken. Bijzondere doelgroep van het VGC-taalbeleid zijn kinderen en jongeren uit het Nederlandstalig onderwijs of uit Nederlandstalige voorschoolse initiatieven. Zij moeten de kans krijgen om deel te nemen aan een breed aanbod van kwaliteitsvolle Nederlandstalige initiatieven (spel, sport, ontspanning ...) en zorginitiatieven. Het stimuleren van niet-schoolse kennis of vaardigheden, het bevorderen van de voorschoolse ontwikkeling of het bieden van zorg, zijn bij initiatieven buiten de school(m)uren belangrijk met het oog op brede ontwikkelingskansen. Dergelijke inspanningen bevorderen de totale ontwikkeling van het kind, dus ook de taalontwikkeling. Hieromtrent moeten ouders van kinderen in het Brussels Nederlandstalig onderwijs gesensibiliseerd worden”.*⁹

⁶ Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (artikel 30)

⁷ Van Avermaet, P. (2011). Meertaligheid is een troef en geen hindernis, *KIDDO* 1 p 24-27

⁸ Visietekst 'Taalbeleid in VGC-initiatieven en initiatieven die door de VGC ondersteund, www.vgc.be

⁹ Visietekst 'Taalbeleid in VGC-initiatieven en initiatieven die door de VGC ondersteund, www.vgc.be

Met deze visie omschrijft de VGC het belang van een schoolkinderopvang met een nest- en webwerking waar opvang, school en ouders actief participeren.

Samengevat, vindt de VGC het belangrijk om:

- een positieve houding tegenover meertaligheid in het algemeen te ondersteunen;
- een positieve houding tegenover het Nederlands in een meertalige omgeving te stimuleren;
- het gebruik van het Nederlands in Brussel te versterken;
- de kwaliteit van het taalgebruik te verbeteren.

“Muziek begint als iemand luistert” John Cage

Taal = communicatie = dialoog = participatie

Communicatie met ouders

De informatie over de vele activiteiten en mogelijkheden voor kinderen uit de buurt bereikt niet altijd alle gezinnen. De oorzaak hiervan kan zijn dat de communicatiekanalen vanuit de verschillende organisaties te beperkt zijn, maar ook dat niet alle ouders de Nederlandse taal voldoende beheersen waardoor ze het aanbod onvoldoende begrijpen en de kinderen hierdoor niet kunnen participeren in het vrijetijdsaanbod in de buurt. Een opvang kan dan ook een belangrijke toeleider zijn naar het reguliere vrijetijdsaanbod door activiteiten te organiseren met partners en ouders hierbij te betrekken of ouders te informeren over het vrijetijdsaanbod in de buurt.

“Als je de participatie van alle gezinnen uit de buurt wil verhogen in jouw nest- en webwerking, zal je aandacht hebben voor een taalbeleid met respect voor andere talen, zodat alle gezinnen zich welkom voelen.”¹⁰

Als schoolkinderopvang bouw je een vertrouwensrelatie op met families. Dagelijks wisselen ouders en begeleiders informatie over de kinderen uit. Communicatie met ouders in de opvang kan in vele talen. Het achterliggende idee is dat het, in het belang van het kind, nodig is dat het team en de ouders elkaar goed begrijpen. Elkaar begrijpen en de juiste informatie uitwisselen staat centraal. Om tot een goede communicatie met alle ouders te komen is soms creativiteit nodig: toegankelijk taalgebruik, gebaren, foto's of tekeningen. Andere ouders kunnen vertalen voor elkaar, soms maak je gebruik van een tolk, maar ook kennissen en familie kunnen ondersteunend zijn. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van hulpmiddelen die de onderlinge communicatie helpen bevorderen. Zoek naar een goede communicatiestijl op maat van elke familie, met de nodige aandacht voor de privacy en de wensen van een familie. Niet alle ouders vinden het fijn om een derde persoon in te schakelen bij het doorgeven van informatie.

De opvang kan een belangrijke oefenplek zijn waar ouders op een veilige manier kunnen experimenteren met de Nederlandse taal, een vaardigheid die ze nodig hebben om de (school)loopbaan van hun kinderen gemakkelijker te kunnen volgen. De opvang kan ouders sensibiliseren over het belang van het verwerven van de Nederlandse taal voor hun kinderen. Daarnaast is het verwerven van Nederlandse taalvaardigheden van de ouders zelf ook een meerwaarde voor hen. Het beheersen van de taal vergemakkelijkt de gesprekken met de begeleiders, leerkrachten en andere sleutelfiguren in de opvoeding van hun kind. Als opvang kun je ook informatie doorgeven aan ouders die een taalopleiding willen volgen maar over onvoldoende informatie beschikken.

¹⁰ Decet, Zin verlenen aan praktijk (2007) Gent VBJK

Quote:

"We spreken enkel Nederlands met de kinderen, maar in het belang van de goede communicatie spreken we met de ouders elke taal die we kennen. Dat kan gebarentaal zijn, Frans, Nederlands, elke begeleider kan spreekt in de talen die hij zelf kent."

Extra: "Het gaat automatisch" (Sarai De Graef)

Communicatie met kinderen

Aangezien de schoolkinderopvang meer en meer kinderen opvangt waarvan het Nederlands niet de thuistaal of de eerste taal is, biedt de opvang ook aan alle kinderen de kans om op een speelse manier de Nederlandse talige vaardigheden verder te ontplooiën. Als we die diversiteit als een opportuniteit voor leren en gelijke kansen zien, hebben we oog voor alle talen van kinderen. De essentie is een open houding tegenover andere talen¹¹. Kinderen ontwikkelen een positievere houding tegenover een andere taal als hun thuistaal gerespecteerd wordt.

Kinderen communiceren altijd en beschikken hiervoor over vele talen. Denk maar aan lichaamstaal, mimiek en bewegen, spel, tekeningen, hun betrokkenheid tijdens het spel ... het is dan ook belangrijk dat een begeleider de vele talen begrijpt en inspeelt op de vele (talige) signalen van kinderen enerzijds en taalkansen creëert anderzijds.

Naast het schoolse taalrepertoire kennen kinderen ook speeltaal en de thuistaal. De opvang is dan ook een belangrijke omgeving om kinderen waarvan het Nederlands niet de thuistaal is de kans te geven om spelend Nederlands te leren en zo hun taalvaardigheid te ontwikkelen.

Nederlandse taal stimuleren

De taalvaardigheid bij jonge kinderen wordt bevorderd door hen op vroege leeftijd in contact te brengen met de rijke taal van andere kinderen en van volwassenen. De opvang is een leuke plek voor vrije tijd voor kinderen waar ze ook kunnen experimenteren met de Nederlandse taal. Veiligheid en geborgenheid zijn een basisvoorwaarde om taalontwikkeling te stimuleren. Spelend Nederlands leren doe je in een prikkelende omgeving die veel taal- en speelkansen biedt. Een spelaanbod dat kinderen uitnodigt om samen te spelen is taalbevorderend.

Je creëert spreekkansen door kinderen actief te betrekken bij de opvang. Communiceren, in welke taal ook, is taalbevorderend. De speelse activiteiten bieden veel taalkansen zoals het begrijpen van instructies en de vele talige interacties tijdens het spelen. Spel nodigt alle kinderen uit om deel te nemen, iedereen kan actief participeren, het spel primeert op de taal, maar door te spelen komt de Nederlandse taal spontaan aan bod¹².

Als begeleider praat je Nederlands met de kinderen. Maar, als kinderen zich mogen uitdrukken in hun eigen thuistaal, helpt hen dit om alles beter te begrijpen en ontwikkelen ze zodoende een positieve taalattitude¹³. De thuistalen kunnen tijdens spelletjes, verhalen of muziek aan bod komen. Het creëert een veilige omgeving en het kan de emotionele band tussen kinderen en begeleiders versterken.

De film 'Knopjesman' is het verhaal van de Nederlandstalige buurtgerichte Buitenschoolse opvang in Brussel. Deze opvang is toegankelijk voor alle kinderen die naar het Nederlandstalig onderwijs gaan. Dit kadert in het pedagogisch project van de initiatieven die ondermeer stellen dat de opvangplek een belangrijke taalexperimenteerruimte is voor alle kinderen. Kinderen krijgen in de opvang kansen

¹¹ Decet, Wiegeliëd voor Hamza,, DVD, Gent VBJK

¹² Goethals, M. Trek je talige schoenen aan, taalstimulering in de vrije tijd'; Taal en Onderwijs, Leuven, 2003

¹³ Joos, S. Moons, C. Verhelst, M. Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6, Brussel, K&G - CTO

om tijdens hun vrije tijd, naast de schooltijd, spelend hun Nederlandse taalvaardigheid verder te ontwikkelen. Het is dan des te meer nodig dat ouders goed geïnformeerd worden over de inschrijvingsprocedures en eventuele andere opvangmogelijkheden, afgestemd op de onderwijstaal van de kinderen.

Quote:

"Ik denk dat kinderen in een IBO heel veel kunnen leren. We zorgen voor een variatie in het aanbod, zodat heel veel verschillende vaardigheden aan bod komen. Maar we doen dat op een niet-schoolse manier, maar op een speelse manier. Zo kunnen bijvoorbeeld ook veel Nederlands bij ons leren, door gewoon in het Nederlands te spelen. En dan is het Nederlands geen 'moet-taal', maar gewoon een taal waarin ze zich kunnen amuseren. Ik denk dat dit belangrijk is voor het zelfvertrouwen van anderstalige kinderen en ik ben ervan overtuigd dat ze zo stiekem toch ook de Nederlandse taal leren."

Extra: "Het gaat automatisch" (Sarai De Graef)

Communicatie voor / binnen het team

Schoolkinderopvang is toegankelijk voor alle kinderen die willen deelnemen aan het vrijetijdsaanbod. In een buurt met een grote diversiteit aan gezinnen (etnisch-culturele diversiteit) zal de opvang dan ook de diversiteit van de buurt weerspiegelen en zullen er verschillende talen vertegenwoordigd zijn. Medewerkers wonen vaak in de buurt van de opvang, waardoor ook het team die diversiteit uit de buurt vertegenwoordigt. Deze diversiteit is voor het team, kinderen en ouders een meerwaarde¹⁴. In een opvang waar ouders en families thuis een andere taal dan het Nederlands praten, ervaren ouders de aanwezigheid van meertalige begeleiders als een voordeel. Ze vormen spontaan de brug tussen opvang, school en thuismilieu. Maar ouders willen wel aangesproken worden door alle medewerkers en iedereen doet dan ook graag een inspanning om elkaar te begrijpen.

Als er verschillende medewerkers een andere taal dan de spreektaal in de opvang als thuistaal hebben, is het nodig om een taalbeleid uit te schrijven. Taal is verbindend en mag collega's niet uitsluiten om deel te nemen aan het gesprek. Ook als collega's tijdens een pauze een babbel houden, hebben ze aandacht voor allen die op dat ogenblik in die ruimte aanwezig zijn. Als anderstalige collega's onderling Nederlands praten, krijgt iedereen de kans om zijn taalvaardigheid verder ontplooiën. Begeleiders krijgen binnen hun team ook de kans om hun taalvaardigheid te ontplooiën door taalcursussen te volgen en in het Nederlands te praten met ouders en collega's op de werkvloer

Quote:

"Het Nederlands in het IBO is ook belangrijk voor de begeleiders want het biedt hen leerkansen om Nederlands te leren. Zij komen in contact met kinderen en met ouders en daardoor is het voor hen een win-winsituatie."

Extra: "Het gaat automatisch" (Wendy Gettemans)

¹⁴ Decet, Zin verlenen aan praktijk (2007) Gent VBJK

Bronnen

Decet, Zin verlenen aan praktijk (2007) Gent VBJK

Goethals, M. (2003). Trek je talige schoenen aan, taalstimulering in de vrije tijd. Leuven: Taal en Onderwijs.

Visietekst 'Taalbeleid in VGC-initiatieven en initiatieven die door de VGC ondersteund worden'

Meertaligheid is een troef geen hindernis, Kiddo 1, 2011 p 24-27

Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6, CTO (Centrum voor Taal en Onderwijs)

www.meertaligheid.be

www.kindengezin.be een visietekst over taalstimulering en meertaligheid

<http://brussel.vlaanderen.be/taalwetwijzer.html>

Vandenbroeck, M. (1999). *De blik van de Yeti*. Amsterdam: SWP.

Van Avermaet, P. Sierens, S. (2013). Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren.

6. Brede School

Kinderen en jongeren groeien op in een samenleving die steeds complexer wordt. Maatschappelijke uitdagingen als diversiteit, sociale ongelijkheid en armoede hebben een grote impact op hun leven. In een lokale context worden organisaties als scholen, jeugdhuizen en voorzieningen die schoolkinderopvang aanbieden daardoor geconfronteerd met specifieke noden en problemen waarop ze niet elk een individueel antwoord kunnen bieden. Die complexiteit maakt het nodig om vanuit verschillende invalshoeken, samenwerkingsverbanden aan te gaan. Door samenwerking kunnen we het aanbod diversifiëren en problemen efficiënter, economischer en effectiever aanpakken.

Een Brede School is zo'n samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren, waaronder één of meer scholen. De partners binnen een Brede School bouwen samen aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school met als doel alle kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen te bieden. Het is een benadering om via een duurzame, doelgerichte en gelijkwaardige samenwerking tussen organisaties uit verschillende beleidsdomeinen. Een Brede School is ingebed in de buurt en in het sociaal-economisch weefsel en werkt van daaruit nauw samen met de samenleving, het verenigingsleven, de bedrijven, de social profit en de overheidsinstellingen. Centraal in de Brede School staan items als noden en tekorten wegwerken en de kansen en mogelijkheden verhogen van de kinderen en jongeren. Elke doelstelling, samenwerking en actie wordt afgewogen aan de waarde ervan voor de ontwikkeling van het kind of de jongere.

Een kwalitatieve Brede Schoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbinding en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context en de noden en vragen van gezinnen, de gemeenschap en de buurt. De Brede School hoeft niet enkel een schakel naar het ruime buitenschoolse vrijetijdscircuit te zijn, ze kan ook zelf een mogelijke organisator van nieuwe, waardevolle initiatieven zijn. De Brede School kan een belangrijke rol spelen in het openen van deuren naar alternatieve sociale ruimtes voor jongeren, maar kan voor sommige jongeren, vanuit een bepaald perspectief ook zelf een meerwaarde hebben als (schoolgerelateerde) sociale ruimte. De Brede School kan een ware proeftuin zijn waarin men vertrekt vanuit wat kinderen en jongeren bezig houdt en vanuit wat ze (nu al) doen in hun vrije tijd. Dit alles maakt van de Brede School veeleer een partner dan een toeleider in de vrije tijd.

Link met schoolkinderopvang

Brede School vond ongeveer 10 jaar geleden zijn weg naar Vlaanderen en Brussel. Hoewel de term Brede School het accent op de school lijkt te leggen, moet de school gezien worden als een van de partners. Kinderen en jongeren leren en leven immers op verschillende plaatsen: thuis, op school, in de opvang, in de buurt, in de sportclub, onder vrienden. Een Brede School kan groeien vanuit een school, maar ook vanuit een wijk en bijvoorbeeld gecoördineerd worden door Samenlevingsopbouw. Het gaat om een integrale benadering: kinderen en jongeren in hun totaliteit staan centraal. Dé Brede School bestaat niet, afhankelijk van de lokale context (noden, partners ...) krijgt de Brede School een andere vorm.

De Brede School en de schoolkinderopvang maken deel uit van de pedagogische en de sociale functie van vrije tijd. Schoolkinderopvang is (1) vrije tijd met voldoende keuze om spel en ontplooiingskansen te waarborgen, (2) sociale experimenteerruimte en (3) betreft ouders zodat de opvoedingverantwoordelijkheid wordt gedeeld. De Brede School draagt onder meer bij aan de sociale functie van schoolkinderopvang, door de toegankelijkheid voor alle gezinnen in diverse voorzieningen te vergroten en zo bij te dragen aan een meer rechtvaardige samenleving.

De Brede School is gericht op het creëren van maximale ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren door het werken aan een brede leer- en leefomgeving in een breed samenwerkingsverband tussen diverse sectoren die betrokken zijn bij de ontwikkeling van kinderen en jongeren. De schoolkinderopvang is een van de diverse betrokken sectoren binnen de Brede School, en samen creëren ze een brede leer- en leefomgeving door het vrijetijdsaanbod creatiever en gevarieerder in te invullen. Brede School en schoolkinderopvang leggen de nadruk op ontplooiingskansen en brede leefomgeving.

Aangezien schoolkinderopvang plaatsvindt in de vrije tijd van kinderen, is leren geen primair doel. Leren kan wel indirect plaatsvinden maar vrijetijdsaspect en het hierbij horend plezier beleven zijn primair. Bijv. Moeten kinderen in de eerste plaats iets bijleren of moeten kinderen in de eerste plaats plezier hebben? Dit hoeft geen 'of...of...' verhaal te zijn. Presteren of iets realiseren kan ook in de vrije tijd een belangrijk doel zijn, net zoals in allerlei sportactiviteiten of bij het werken aan producten in een kunstzinnige vorming. Er plezier aan beleven staat echter wel centraal als het om vrijetijdsbesteding gaat. Je kan spelenderwijs iets leren. Spelen zorgt er indirect voor dat kinderen iets bijleren. Het is ook belangrijk om door de ogen van het kind te kijken: sommige kinderen ervaren bijvoorbeeld het leren van muziek als vrije tijd, terwijl andere kinderen dit ervaren als een schoolse leervorm. Andere kinderen zullen tijdens vrijetijdsactiviteiten veel bijleren maar dit ervaren als ontspanning en niet als leren.

Quote:

"We merken ook bij de partners, als we in gesprek gaan, dat zij daar zeer open voor staan, omdat zij daar ook kansen in zien, dat er kinderen, die zij tot nu toe nog niet bereiken, nog niet zien, die misschien ook niet zo snel de stap gaan zetten naar bij hen. Dat zij via ons, via het IBO dan wel naar hen toekomen en ook hun aanbod leren kennen, zien waar dat zij mee bezig zijn".

Hoofdfilm: "Activiteiten in het web" (Joke Anthonissen)

Quote:

"Het is fijn om eens met hen naar het Jeugdtheater te gaan, iets waar ze vaak met hun ouders niet komen, omdat dat heel duur is en het systeem van cultuurwaardebonnen is niet voor elke ouder even toegankelijk of is niet door elke ouder gekend. Terwijl dat ze daar met ons toch wel eens daar naar toe kunnen gaan en dat ook leren kennen. Dat zit ook zo bij musea en bij sport".

Hoofdfilm: "Activiteiten in het web" (Carolien Moens)

Bronnen

Blaton, L. (2012b). De Brede School: krachten bundelen. *Het Vrije Woord, Magazine voor Vrijdenkers*, jaargang 57, nummer 4.

De Weyer, W. & Van Laere, K. (2009) Buitenschoolse opvang in en met de buurt. Gent: VBJK

Joos & Ernalsteen (2010). Wat is een Brede School? Een referentiekader. Gent: Steunpunt Diversiteit en Leren. www.bredeschool.org

Van de Walle, T. (2012). Toeleider of partner in de vrije tijd? De brede school en bevindingen uit jeugd(werk)onderzoek. In: *Welwijs*, 23 (2), p. 14-16.

Visietekst Brede School VGC, www.vgc.be

Visietekst Brede School Vlaanderen: www.ond.vlaanderen.be

Opdrachten per thema

In dit onderdeel vind je een concrete uitwerking met opdrachten over de verschillende thema's die in de film aan bod komen. Elk thema heeft dezelfde opbouw. We selecteerden eerst een of meer relevante fragmenten uit de film die over het thema gaan. Waar nodig staat aangegeven of dit over het volledige fragment, dan wel een bepaalde scène uit dat fragment gaat.

Daarna vind je een of meer kijkopdrachten. Dit zijn vragen die je aan de groep meegeeft vooraleer je het fragment bekijkt met hen. Deze kijkopdrachten zorgen er samen met een inleiding van het fragment voor dat de deelnemers uit je groep met een bepaalde focus kunnen kijken naar het fragment. Zo kun je gericht werken en reflecteren met je groep. Je kunt ervoor kiezen om alle vragen aan de gehele groep mee te geven, of gericht enkele kijkopdrachten te verdelen.

Vervolgens vind je enkele richtinggevende vragen die je aan de groep kunt stellen om het fragment zelf te bespreken. Dit gaat over wat ze gezien hebben, en komt meestal rechtstreeks voort uit de kijkopdrachten.

Daarna vind je enkele verdiepende vragen die je aan de groep kunt stellen om samen te reflecteren over de praktijk / de ervaring van de deelnemers uit je groep. Deze vragen zorgen ervoor dat er niet enkel op een abstracte manier gediscussieerd wordt over thema's, maar dat de deelnemers uit je groep ook kunnen nadenken over hun eigen praktijk. Sommige vragen zijn confronterend, andere kunnen de deelnemers prikkelen om met wat ze hebben gezien concreet aan de slag te gaan in de eigen werking of stage.

Bij sommige onderdelen hebben we tips toegevoegd die jou als begeleider kunnen helpen om je vorming / begeleiding verder te verrijken. Op het einde van deze handleiding geven we ten slotte nog enkele algemene tips mee.

1. Huiswerkbeleid

Relevant fragment uit de DVD:

- Extra 3: 'Huiswerk maken' (integraal)

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Wat gebeurt er?
2. Wat doet de begeleider?
3. Wat doen de kinderen?

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Waarin hebben de kinderen keuzevrijheid?
2. Hoe zijn de kinderen aanwezig?
 - a. Welke elementen/factoren m.b.t. inrichting maken dit mogelijk?
 - b. Hoe faciliteert de begeleider dit?
3. Hoe worden de kinderen geholpen met hun huiswerk?
4. Hoe organiseert IBO Nekkersdal het huiswerk?
 - a. Is dit herkenbaar voor je eigen praktijk?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Hoe en waar organiseren jullie het huiswerkmoment?
 - a. Wat is de rol van de begeleider?
 - b. Hoe kunnen kinderen elkaar helpen?
 - c. Wat loopt goed? Wat loopt minder goed?
2. Welke afspraken hebben jullie hierover gemaakt met:
 - a. kinderen
 - b. ouders
 - c. school
3. Wat zijn de verwachtingen/vragen van de ouders m.b.t. het huiswerk?
 - a. Hoe houden jullie hier rekening mee? Hebben ouders inspraak in jullie huiswerkbeleid?
 - b. Hoe stem je wat ouders willen en wat kinderen willen op elkaar af?
4. Sommige scholen geven huiswerk mee aan kinderen. Andere niet:
 - a. Wat kan de meerwaarde zijn van huiswerk geven? Zie je ook valkuilen?
 - b. Hoe ga je met die verschillen om in de eigen buitenschoolse opvang?
5. Sommige kinderen blijven graag in de huiswerkruimte omdat het daar rustig en stil is. In het fragment zie je bijvoorbeeld een jongen een boek nemen, een andere jongen tekent.
 - a. Hoe zorgen jullie ervoor dat kinderen rust vinden als ze daar nood aan hebben?
 - i. Wanneer kunnen kinderen rust opzoeken? Hebben zij een keuze tussen een rust en actie?
 - ii. Hoe communiceer je hierover met de kinderen?
6. Welke elementen uit de fragmenten vind je inspirerend/wil je uitproberen in je eigen opvang?

2. Taalbeleid

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Extra 4: 'Taal en leesplezier' (integraal)
- Hoofdfilm, scène 4: 'Activiteiten met webpartners' (fragment bibliotheek)
- Extra 2: 'Samenwerken met ouders' (Veva vertelt over ouders die in de opvang voorlezen)

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Op welke momenten zie je de kinderen uit het fragment iets leren?
 - a. Wat valt er jou op?
 - b. Wat is de rol van de begeleider op deze momenten?
 - c. Zie je de kinderen ook iets van elkaar leren/samen leren?
 - d. Welke verschillen zie je met leren op school?
2. Hoe nemen de begeleiders uit het fragment een taalstimulerende houding aan?
 - a. Hoe nodigen zij kinderen uit om te praten?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Op welke manier wordt er in jullie buitenschoolse opvang met lezen / boeken omgegaan?
 - a. Hoe zorgen jullie ervoor dat de kinderen leesplezier ervaren?
 - b. Met welke partners werken jullie hiervoor samen?
2. Beschrijf jullie taalbeleid.
 - a. Op welke manier krijgt de thuistaal van alle kinderen een plek in de opvang?
 - b. Op welke manier nemen jullie een taalstimulerende houding aan naar de kinderen toe?
 - c. Hoe zorg je ervoor dat ouders dagelijkse communicatie, vragen en boodschappen steeds begrijpen?
 - d. Welk taalbeleid voer je binnen jouw team? Communicatie met collega's op de werkvloer?
 - e. Wat loopt goed? Wat loopt minder goed?
3. Wat zijn de verwachtingen/vragen van de ouders m.b.t. het taalbeleid in de opvang?
 - a. Hoe houden jullie hier rekening mee? Hebben ouders inspraak in jullie taalbeleid?
 - b. Hoe stem je wat ouders willen en wat kinderen willen op elkaar af?
 - c. Hoe communiceer je het taalbeleid van je opvang aan de ouders?
 - i. Hoe ga je om met mogelijke verschillen?

Tip: Nederlandse taal stimuleren doe je niet enkel door vertellen en boeken lezen. Taal is spelen, communiceren en in interactie treden met kinderen, ouders en teamleden. Doorheen de film zie je in de verschillende scènes mooie voorbeelden van talige interacties tussen begeleiders en kinderen, begeleiders en ouders en tussen kinderen onderling. Je kunt met andere woorden elke scène bekijken vanuit het perspectief op taalstimulering. Wil je taalstimulering in een vorming of met je teamleden bespreken, kun je eender welke scène/extra kiezen om dit te doen. Je kunt ook de hoofdfilm in zijn geheel afspelen. Vraag dan aan de deelnemers uit je groep om te letten op de verschillende talige interacties.

Tip: Als we spreken over Nederlandse taalstimulering is de houding die je als begeleider aanneemt tegenover de taal die kinderen gebruiken in de opvang een onderdeel van taalstimulering, daar horen zowel Frans, Turks, Pools, Engels en vele talen bij.

3. Kunnen kiezen

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Hoofdfilm scène 1: 'Vrije tijd'
- Hoofdfilm scène 2: 'Vrije tijd in een warm nest'
- Hoofdfilm scène 3: 'Activiteiten in het nest'
- Extra 1: 'Sociale Experimenteerruimte'

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Let op de keuzemogelijkheden van de kinderen.

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Welke keuzes kunnen kinderen maken? Hoe reageren kinderen hierop?
2. Welke voorwaarden zijn nodig opdat kinderen keuzes kunnen maken?
3. Hoe faciliteren begeleiders de keuzemogelijkheden voor kinderen?
4. Wat is het belang van ruime keuzemogelijkheden voor kinderen?
5. Welke vormen van inspraak zie je?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Welke keuzes kunnen kinderen maken in jullie opvang?
 - a. M.b.t. begeleide activiteiten?
 - b. M.b.t. vrije activiteiten?
 - c. M.b.t. met wie ze samen spelen (jongens, meisjes, leeftijden ...)?
 - d. M.b.t. de spelmateriaal?
 - e. M.b.t. binnen- en buitenspelen?
 - f. M.b.t. andere zaken (vieruurtje, stoppen met een activiteit ...)?
2. Mocht jij een kind zijn in jouw IBO, welke keuzes zou je graag kunnen maken?
3. Hoe organiseren jullie de keuzemogelijkheden voor de kinderen?
 - a. Welke afspraken maak je hierover met de kinderen?
 - b. Hoe communiceer je hierover met hen?
 - c. Hoe zorgen jullie ervoor dat de keuze van elk kind aan bod kan komen? (*denk hierbij in het bijzonder aan tieners*)
 - d. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
4. Hoe weet je wat kinderen willen?
 - a. Welke overlegstructuren met kinderen hebben jullie en hoe organiseren jullie dit?
 - b. Op welke manier maak je dit proces zichtbaar in de opvang?
 - c. Hoe communiceer je hierover met de kinderen en de ouders?

4. Samenwerken met ouders

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Hoofdfilm scène 6: 'Ouders, school en andere partners' (eerste deel; tot 16:53)
- Extra 2: 'Samenwerken met ouders'

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Let op de verschillende manieren waarop wordt samengewerkt met ouders.

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. In beide fragmenten hoor je verschillende redenen waarom in buitenschoolse opvang wordt samengewerkt met ouders.
 - a. Waarom wordt samengewerkt met ouders?
 - b. Waarom onderlijnt Sarai het belang van het uitwisselen van informatie over wat het kind thuis/in de opvang doet?
 - c. Wat zijn de voordelen van het samenwerken met ouders?
 - d. Welke noden hebben ouders (in een grootstad)?
2. Herken je verschillende niveaus in de manier waarop ouders betrokken worden?
3. Wat vertellen de ouders zelf over de samenwerking met de buitenschoolse opvang?
4. Welke activiteiten worden georganiseerd om ouders te betrekken?
 - a. Er zijn verschillende vormen van participatie met elk een eigen doel. Herken je deze? Ken je er nog?
 - b. Wat is de meerwaarde voor: kinderen/ouders/team?
5. In de scène zie je een wandeling met ouders door de buurt:
 - a. Waarom doen ze dit?
6. In de 'Extra' wordt gesproken over een informatiebord:
 - a. Waarvoor gebruiken ze dit?
 - b. Met welk doel?
 - c. Welke kansen biedt dit voor ouders / kinderen / buitenschoolse opvang / partnerorganisaties?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Hoe kijk je naar ouders?
 - a. Hoe wordt dit duidelijk / zichtbaar gemaakt voor ouders / team / kinderen?
 - b. Hoe vertaalt dit zich in de samenwerking en de verschillende vormen van participatie?
2. Op welke manier betrekken jullie alle ouders bij de werking?
 - a. Hoe zorgen jullie ervoor dat zowel vaders als moeders betrokken worden?
 - b. Hoe zorg je ervoor dat ouders die de Nederlandse taal minder beheersen, toch actief kunnen participeren?
 - c. Welke verschillende acties realiseren jullie, met welk doel?
 - d. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
3. Welke organisaties uit jouw buurt kunnen betekenisvol zijn voor ouders en kinderen?
 - a. Om welke reden?
 - b. Hoe werken jullie hier mee samen?
 - c. Welke rol heeft de buitenschoolse opvang in het verbinden van de ouders met het netwerk?
4. Wat zijn de noden van de ouders uit jullie buitenschoolse opvang?
 - a. Hoe kom je deze te weten?
 - b. Welke overlegstructuren met ouders hebben jullie en hoe organiseren jullie dit?
 - c. Op welke manier maak je dit proces zichtbaar in de opvang?
 - d. Hoe communiceer je hierover met de kinderen en de ouders?

5. Hoe leiden jullie ouders toe naar de opvang?
 - a. Hoe stel je de werking van de opvang voor in het kader van de drie functies?
 - b. Hoe informeer je over het tarievenbeleid?
 - c. Hoe nodig je ouders uit?
 - d. Welke drempels kunnen ouders ervaren? Wat kan jouw rol zijn om deze weg te werken?
6. In de opvang bouw je een vertrouwensrelatie uit met ouders:
 - a. Hoe werken jullie aan deze vertrouwensrelatie? Wat zijn kernpunten?
 - b. Hoe communiceer je discreet met ouders over...
 - i. het tarievenbeleid?
 - ii. persoonlijke informatie over het gezin/het kind?

5. Samenwerken met de school en partners uit de buurt

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Hoofdfilm, scène 4: 'Op stap in de buurt, deel van het web'
- Hoofdfilm, scène 5: 'Activiteiten met webpartners'
- Hoofdfilm, scène 6: 'Ouders, school en andere partners' (vanaf 16:53)

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Let op de verschillende manieren waarop de buitenschoolse opvang zichtbaar gemaakt wordt in de buurt.
2. Let op de verschillende partners waarmee de buitenschoolse opvang samenwerkt en op de manieren waarop dit gebeurt.

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Op welke manier(en) wordt de buitenschoolse opvang zichtbaar gemaakt in de buurt?
 - a. Waarom doen ze dit?
 - b. Wat is de meerwaarde voor kinderen/ouders/opvang/buurt
2. Met welke partners uit de buurt wordt samengewerkt?
 - a. Waaruit bestaat de samenwerking (per partner)?
 - b. Wat is het doel van de samenwerking (per partner)?
 - c. Wat is de meerwaarde voor kinderen/ouders/opvang/partnerorganisatie?
3. In het fragment zie je een samenwerking tussen opvang en bibliotheek:
 - a. Welke gezamenlijke activiteiten werden uitgewerkt?
 - b. Kun je nog mogelijke activiteiten bedenken?
4. Welke stappen heeft Joke gezet om de webwerking van haar IBO uit te werken?
5. Veva heeft het in scène 6 (en extra 2) over het informatiebord:
 - a. Waarvoor wordt dit gebruikt?
 - b. Wat is het doel?
 - c. Wat is de meerwaarde voor ouders/kinderen/team/partnerorganisaties?
6. Waaruit bestaat de samenwerking met de school?
 - a. Wat is het doel?
 - b. Wat is de meerwaarde voor ouders/kinderen/team/school?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Waaruit bestaat jullie webwerking?
 - a. Hoe bouwen jullie samenwerkingsverbanden met organisaties uit?
 - b. Hoe onderhouden/actualiseren jullie het netwerk?
 - c. Met welke partners werken jullie samen?
 - i. Hoe?
 - ii. Wat is het doel?
 - iii. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/partner?
 - iv. Hoe zorg je ervoor dat in de samenwerking alle sterktes van de betrokken partijen aan bod komen
 - d. Met welke organisaties zouden jullie nog willen samenwerken?
 - e. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
2. Op welke manier werken jullie samen met de school?
 - a. Wat is het doel hiervan?
 - b. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/school?
 - c. Hoe ga je om met het delen van persoonlijke informatie?
 - i. Welke informatie is belangrijk om te delen? (nice to know – need to know)
 - d. Welke rol krijgen ouders hierin? Hoe betrek je hen hierbij?
 - e. Hoe wordt overleg tussen opvang en school georganiseerd?

- i. Wie wordt daarbij betrokken?
 - ii. Waaruit bestaan de formele en informele contacten?
 - f. Waarin verschilt samenwerken met school van samenwerking met een vrijetijdsorganisatie? Wat is gelijk?
 - g. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
- 3. Op welke manier zijn jullie als opvang zichtbaar/aanwezig in de buurt?
 - a. Hoe wil je dat de buurt jullie ziet?
 - b. Welke buurtactiviteiten organiseren jullie?
 - c. Aan welke buurtactiviteiten nemen jullie als opvang deel?
 - d. Wat is het doel?
 - e. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/buurt?
 - f. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
- 4. Op welke manier evalueer je de webwerking?
 - a. Wie is er betrokken bij de evaluatie?
 - b. Hoe maken jullie het proces/ de realisaties zichtbaar?

6. Mijn team en ik

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Extra 5: 'Niet alleen ik, maar iedereen.' Over groeien in team.
- Extra 6: 'Dan is uw dag gemaakt.' Over de job als begeleider.

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Let op de groeikansen voor begeleiders / teams.

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Hoe omschrijven de begeleiders hun jobinhoud? (taken, rollen ...)
 - a. Op het vlak van de interactie met kinderen?
 - b. Op het vlak van communicatie met ouders?
 - c. Op het vlak van het samenwerken in team?
2. Waaruit bestaat de diversiteit in de teams die je te zien krijgt?
 - a. Wat is de meerwaarde van deze diversiteit voor kinderen / ouders / team?
 - b. Zie je ook valkuilen?
3. Wat maakt dat de begeleiders:
 - a. zich thuis / welkom voelen?
 - b. zich ondersteund voelen?
 - c. hun job aantrekkelijk vinden?

Reflectie over praktijk/ervaring

1. Waarin blinken jullie uit als team?
 - a. Waarin versterken jullie elkaar?
 - b. Wat wil je graag doorgeven aan een collega?
 - c. Wat wil je graag leren van een collega?
 - d. Hoe zorgen jullie ervoor dat jullie van elkaar leren?
2. Wat loopt goed in de onderlinge samenwerking? Wat zijn verbeterpunten?
 - a. Welke elementen bevorderen / belemmeren die samenwerking?
 - b. Hoe valideren jullie die samenwerking?
 - c. Wat hebben jullie nodig om jullie verbonden te voelen als team?
3. Wat heb jij als begeleider nodig om:
 - a. je welkom en gerespecteerd te voelen?
 - b. je ondersteund te voelen in je job?
 - c. te groeien in je job?
4. Waaruit bestaat de diversiteit in jullie team?
 - a. Hoe zorgen jullie ervoor dat iedereen zich gerespecteerd voelt?
 - b. Wat zijn kansen / rijkdommen van jullie diversiteit voor kinderen, ouders en het team?
 - c. Wat zijn valkuilen?
 - d. Op welke manier is die diversiteit zichtbaar naar ouders en kinderen toe? Hoe communiceer je daarover?
5. Wat is voor jou / jullie een 'goede begeleider'?
 - a. Welke vaardigheden heeft die nodig, naar kinderen / ouders / team toe?
6. Welke ervaringen die je in je leven hebt opgedaan, zet je in je job als begeleider in?
7. Hoe kijk jij / kijken jullie naar je job?
 - a. Op welke manier past dit binnen de visie en missie van de opvang?
 - b. Waar zitten verschilpunten?
 - c. Waarom doe je je job graag?
 - d. Waar haal je voldoening uit?
 - e. Wat inspireert jou?

7. Sociale experimenteeruimte voor kinderen

Relevante fragmenten uit de DVD:

- Extra 1: 'Door de gangen rennen' over sociale experimenteeruimte
- Hoofdfilm: "Vrije tijd in een warm nest".

Kijkopdrachten (voor het bekijken van het fragment):

1. Let op momenten waarop kinderen van verschillende leeftijden samen spelen / samen zijn.
2. Let op momenten waarop jongens en meisjes samen spelen / samen zijn.
3. Let op momenten waarop kinderen van elkaar aan het leren zijn.
4. Let op interacties tussen kinderen en begeleiders.
5. Let op momenten waarop kinderen inspraak hebben/geven.

Bespreking/vragen na het bekijken van het fragment:

1. Op welke momenten zie je kinderen van elkaar leren?
 - a. Waaraan zie je dit?
2. Wat doen de begeleiders op het moment dat kinderen samen spelen / samen werken?
3. In de fragmenten zie je verschillende interactiemomenten tussen kinderen. Welk beeld heeft je gemaakt? Waarom?
4. Op welke momenten zie je dat de kinderen inspraak krijgen?
 - a. Wat gebeurt daar?
 - b. Wat is de rol van de begeleiders?
 - c. Hoe zijn de kinderen daar samen aanwezig?

Reflectie over praktijk/ervaring:

1. Hoe zorg je ervoor dat kinderen van elkaar kunnen leren?
 - a. In vrij spel?
 - b. In begeleide activiteiten?
 - c. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/buurt?
 - d. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
2. Hoe omschrijven jullie 'sociaal experimenteren'?
 - a. Welke kansen bieden jullie de kinderen om dit te doen?
 - b. Wat is het belang van sociaal experimenteren in de vrije tijd?
3. Hoe geven jullie inspraak aan de kinderen?
 - a. Hoe draagt dit bij aan de sociale experimenteermogelijkheden van kinderen?
 - b. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/buurt?
 - c. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
4. Hoe zorgen jullie ervoor dat jongens en meisjes samen spelen in de opvang?
 - a. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/buurt?
 - b. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
5. Hoe zorgen jullie ervoor dat kinderen van verschillende leeftijden samen spelen in de opvang?
 - a. Wat is de meerwaarde voor de kinderen/ouders/opvang/buurt?
 - b. Wat loopt goed? Wat zijn verbeterpunten?
6. Hoe zorg je voor verbinding tussen alle kinderen, ongeacht hun school, buurt, sociale/culturele/economische status?
7. Hoe zorg je voor verbinding tussen kinderen en begeleiders?
 - a. Wat leren kinderen van begeleiders?
 - b. En omgekeerd? Wat leren begeleiders van kinderen?
8. Wat kan een divers samengesteld team van begeleiders (leeftijd, ervaring, gender, migratieachtergrond ...) bijdragen aan de sociale experimenteermogelijkheden van kinderen?

Extra tips

Deze algemene tips kunnen je vorming of begeleiding nog extra inspireren.

1. Leid elk fragment dat je met de groep bekijkt kort in vooraleer je het bekijkt. Dit zorgt ervoor dat de deelnemers uit je groep zich al een voorstelling kunnen maken van wat er te zien zal zijn. Daardoor zijn ze meer gefocust.
2. Je kunt elk fragment bekijken met een andere focus, of vanuit een ander perspectief. Zet bijvoorbeeld eens de bril op van de ouders: *Wat zou deze situatie voor hen betekenen? Hoe wordt over ouders gesproken? Zijn de ouders hier zichtbaar? Is dit toegankelijk voor hen? Welke belemmeringen ervaren ze?* Of bekijk het fragment eens vanuit speelkansen voor kinderen. Dan kun je in elke scene op zoek gaan naar waar verborgen en openlijke speelkansen zichtbaar zijn, of bespreekbaar gemaakt worden.
3. Je kunt de film ook in zijn geheel bekijken en vragen aan je groep studenten of teamleden om vanuit een bepaalde bril te kijken (en de brillen eventueel te verdelen) of op een bepaald thema te letten. Je kunt er dan voor kiezen om met de gehele groep 1 bril op te zetten, of kijkopdrachten te verdelen vanuit verschillende perspectieven. Mogelijkheden zijn dan:
 - **Vrije tijd** voor kinderen
 - **Speelkansen** voor kinderen
 - **Interacties** tussen kinderen en tussen kinderen en kinderbegeleiders
 - **Samenwerken** met ouders school – partnerorganisatie
 - **Divers samengesteld begeleiderteam:** meerwaarde voor kinderen/team/ouders/buurt
 - **Nestfunctie**
 - **Webfunctie**
4. Wanneer je tijdens de begeleiding/vorming vraagt naar zaken die de deelnemers blijven en die ze willen implementeren / veranderen in de eigen werking. → plus stappenplan: Hoe ga je dat doen? Wat heb je daarvoor nodig? Welke ondersteuning?